

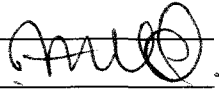

Bakgrunn for utredningsprogram

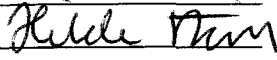
Selskaper/saker: **E.ON Vind Sverige AB/
Haugrossåsen vindkraftverk**

Fylker/ Nord-Trøndelag/
Kommuner: Steinkjer og Namsos

Ansvarlig: Arne Olsen, KE

Sign.:

Saksbehandler: Hilde Aass

Sign.:

Dato: **10 SEPT 2013**

Vår ref.: NVE 201205079-51 ke/hiaa KE 28/2013

Sendes til: Tiltakshaver og berørt kommune.
Andre hørings- og orienteringsinstanser orienteres om
utredningsprogrammet.

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO
Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no
Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
0827 10 14156

E.ON Vind Sverige AB – Melding om Haugrossåsen vindkraftverk i Steinkjer og Namsos kommune, Nord-Trøndelag

Innhold

1	Innledning	2
2	Behandlingsprosessen	2
2.1	Høring	2
2.2	Møter	2
2.3	Konsultasjon	3
3	NVEs kommentarer til utredningsprogrammet	3
3.1	Tiltaksbeskrivelse	3
3.2	Prosess og metode	5
3.3	Tiltakets virkninger for miljø og samfunn	6
4	Miljøverndepartementets merknader til NVEs utkast til utredningsprogram	13
5	Tematiske konfliktvurderinger	14
5.1	Generelt om tematiske konfliktvurderinger	14
5.2	Tematisk konfliktvurdering av Haugrossåsen vindkraftverk	14
6	Innkomne merknader	15
6.1	Lokale myndigheter	15
6.2	Regionale myndigheter	17
6.3	Sentrale myndigheter	20
6.4	Tekniske instanser	21
6.5	Interesseorganisasjoner	22
6.6	Grunneiere og privatpersoner	28

1 Innledning

E.ON Vind Sverige AB meldte 11.07.12 Haugrossåsen vindkraftverk i Steinkjer og Namsos kommuner i Nord-Trøndelag, i medhold av plan- og bygningsloven. Samlet planlegges det å bygge mellom 70-90 vindturbiner med en installert effekt på 2-3 MW per turbin. Dette vil gi en samlet installert effekt på ca. 250 MW, og antatt årlig produksjon er estimert til 750 GWh. Anlegget vil være lokalisert på grensen mellom Steinkjer og Namsos kommune, med største delen av planområdet i Steinkjer kommune og med den nordligste delen av planområdet i Namsos kommune. Planområdet dekker et areal på ca. 82 km². I meldingen er det skissert ulike alternativer for nettilknytning og adkomstvei.

NVE gjennomførte offentlig høring av meldingen i Steinkjer og Namsos høsten 2012. På grunnlag av vedlegg II i forskrift om konsekvensutredninger, forslag til utredningsprogram, innkomne merknader og NVEs egne vurderinger, har NVE fastsatt et utredningsprogram for tiltaket. Utredningsprogrammet er inndelt tematisk og inneholder krav til hvilke utredninger som skal gjennomføres og fremgangsmåte for arbeidet, før det kan søkes om konsesjon. Utredningsprogrammet følger i eget brev til tiltakshaver.

I dette notatet vurderer NVE de utredningskravene som er innkommet i høringsperioden.

2 Behandlingsprosessen

NVE har behandlet meldingen etter plan- og bygningslovens forskrift om konsekvensutredning av 26.06.09. NVE har i brev av i dag forelagt utkast til utredningsprogram for Miljøverndepartementet før endelig fastsettelse, jf. forskriftens § 8.

2.1 Høring

Meldingen ble sendt på høring til berørte instanser 14.08.12 med frist for uttalelser innen 01.11.12. Følgende instanser/organisasjoner fikk meldingene til uttalelse: Namsos kommune, Steinkjer kommune, Namdalseid kommune, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Sámediggi – Sametinget, Sametingets v/Miljø- og kulturavdeling, Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag, Østre Namdal reinbeitedistrikt, Norske Reindriftsamers Landsforbund, Statnett SF, Direktoratet for naturforvaltning, Statens landbruksforvaltning, Klima- og forurensningsdirektoratet, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Avinor AS, Forsvarsbygg, Meteorologisk institutt, Luftfartstilsynet, Statens vegvesen, Telenor, servicesenteret for nettutbygging, Norkring AS, NHO Reiseliv, Mattilsynet, Statens vegvesen, region midt, Norges Jeger- og fiskerforbund, Norges Naturvernforbund, Den Norske Turistforening, Norges Miljøvernforbund, Natur og Ungdom, Friluftslivets fellesorganisasjon, Norsk Ornitologisk Forening, Bellona, Zero, Friluftsrådet, Norskog, Norges Skogeierforbund, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Nord-Trøndelag bondelag, Nord-Trøndelag bonde- og småbrukarlag, Norges Jeger- og fiskerforbund, Nord-Trøndelag, Norges Naturvernforbund, Nord-Trøndelag, Nord-Trøndelag Turistforening, Fortidsminneforeningen i Nord-Trøndelag, Bergvesenet og NTE Nett AS.

Følgende instanser har fått meldingen med forslag til utredningsprogram til orientering: Olje- og energidepartementet, Miljøverndepartementet, Enova SF, Norsk institutt for by- og regionforskning, Direktoratet for samfunnssikkerhet- og beredskap.

2.2 Møter

NVE arrangerte offentlig møte i rådhuset Namsos kommune og i grendehuset i Kvam i Steinkjer kommune, henholdsvis 12.09.12 og 13.09.12. Det var ca. 15 personer tilstedet på møtet i Namsos og

ca. 120 personer tilstedet på møtet i Kvam. På møtet orienterte NVE om behandlingsprosessen for meldingen og tiltakshaver orienterte om prosjektet og forslag til utredningsprogram. NVE avholdt også orienteringsmøte for lokale og regionale myndigheter i rådhuset i Steinkjer 13.09.12.

2.3 Konsultasjon

Det aktuelle tiltaket kommer inn under "Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget" av 11.05.05. NVE sendte i den forbindelse ut forespørsel om konsultasjon i saken til Reindriftsforvaltningen, Sametinget og Østre Namdal reinbeitedistrikt, med frist for tilbakemelding 01.11.12.

Sametinget har i brev av 01.11.12 uttalt at de ønsker konsultasjon om Haugrossåsen vindkraftverk, som også omfatter utredningsprogrammet, og at konsultasjonen kan gjennomføres per e-post. De utdyper dette senere i e-post av 29.05.13, hvor de ber om å få tilsendt NVEs forslag til utredningsprogram for Haugrossåsen vindkraftverk. De ber også om å få tilsendt høringsuttalelser som berører samiske interesser, og da spesielt høringsuttalelser og referater fra kontakt med samiske rettighetshavere. Sametinget skriver at de vil, etter at de har mottatt dokumentene nevnt ovenfor, utarbeide et interessenotat vedrørende konsekvensutredningsprogrammet for Haugrossåsen vindpark.

NVE har i e-post av i dag forelagt Sametinget utkast til utredningsprogram, og samtidig oversendt høringsuttalelser som berører samiske interesser. NVE ber om tilbakemelding på utredningsprogrammet innen **20.08.13**. NVE mottok merknader til utkastet fra Sametinget i e-post av 12.07.13. På bakgrunn av tilbakemeldingen valgte NVE å supplere enkelte punkter i utredningsprogrammet.

3 NVEs kommentarer til utredningsprogrammet

I utredningsprogrammet spesifiserer og avgrenser NVE utredningskravene for direkte og indirekte virkninger for miljø, naturressurser og samfunn til de forhold som etter NVEs vurdering er *beslutningsrelevante*. Intern infrastruktur, det vil si kabler fra hver enkelt vindturbin til en felles transformator for vindkraftverket, nødvendige elektriske anlegg for nettilknytning, interne veier og atkomstvei, massetak/deponier, mellomlagringsplasser av turbinkomponenter med videre omfattes også av utredningsprogrammet.

Etter NVEs vurdering vil en konsekvensutredning som gjennomføres etter det fastsatte utredningsprogrammet gi et godt grunnlag for å kunne vurdere om det meldte vindkraftverket bør etableres eller ikke.

Nedenfor følger NVEs kommentarer til høringsuttalelsene. Høringsuttalelsene er kommentert der NVE mener det er behov for avklaringer og/eller presiseringer. Herunder kommenteres eventuelle krav fra høringsinstanser som ikke er tatt med i utredningsprogrammet. I de tilfeller der NVE mener at innspill fra høringsinstansene er dekket av kravene i utredningsprogrammet, er innspillene ikke gjengitt eller kommentert.

3.1 Tiltaksbeskrivelse

3.1.1 Beskrivelse og begrunnelse for tiltaket

Det har kommet inn krav til at det må utredes for virkninger av ulike alternativer for nettilknytning, blant annet krever Bondelaget at nettilknytningen parallelt med eksisterende linje til Namsos og/eller Ogndal må utredes, med hensyn til bebyggelse, jordvern og visuell virkning. I utredningsprogrammet har NVE presisert, at der det foreligger flere alternativer for nettilknytning skal samtlige utredes. Virkningene av nettilknytningen(e) skal omfattes i utredningen av temaene som er fastsatt i

programmet, herunder hensyn til bebyggelse, jordvern og visuelle virkninger. NVE vil kun pålegge tiltakshaver å utrede aktuelle utbyggingsløsninger. Dette er det satt krav til i utredningsprogrammet.

Det har også kommet inn krav om at det må utredes for hvordan prosjektet stemmer overens med politiske mål og hvor disse settes opp mot målsettinger som taler mot en utbygging, eksempelvis Bern- og Bonnkonvensjonen. NVE har i kulepunkt tre under temaet "Beskrivelse og begrunnelse for tiltaket", satt krav til at det kortfattet skal redegjøres for hvordan prosjektet kan vurderes som et klimatiltak. Tiltaket vil således vurderes opp mot politiske mål for fornybar energi. NVE er inneforstått med at det er ulike målsettinger som taler for og mot vindkraft. NVE vil ikke be tiltakshaver utrede for disse, men påpeker at konsesjonsbehandling innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper et omsøkt prosjekt har for samfunnet. Etter NVEs vurdering vil dermed motsetningene belyses av NVE ved en senere behandling av en eventuell konsesjonssøknad.

DN ønsker at behovet for hogst i høyereliggende skog eller annen vernskog inngår som en del av tiltaksbeskrivelsen, slik at det da blir naturlig å drøfte virkninger under de enkelte aktuelle temaene, slik som naturmangfold og skogbruk. Etter NVEs vurdering vil programmet, slik det foreligger, ivareta utredninger av eventuelle virkninger av hogst i forbindelse med tiltaket under aktuelle temaer.

3.1.2 *Forholdet til andre planer*

Fylkesmannen anser det å være formålstjenelig med en overordna, regional vurdering for vindkraft i Midt-Norge og viser til veileder og retningslinjer fra Olje- og energidepartementet. Fylkeskommunen skriver at det arbeides med regional plan for arealbruk, som omhandler bruk og vern av arealer i fylket, og at denne vil erstatte fylkeskommunens tidligere strategier for vindkraft. Planene har vært på høring til 01.01.13, og vil bli endelig vedtatt 1. halvår i 2013. De skriver at det er disse retningslinjene som da skal legges til grunn for både statlig og kommunal planlegging.

I Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk (MD og OED, 2007) anbefales det at det utarbeides regionale planer. Når godkjente regionale planer foreligger vil disse inngå i grunnlaget for NVEs behandling av enkeltprosjekter. Konsesjonsmyndigheten må imidlertid alltid foreta en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, og også vektlegge andre forhold enn de hensyn som er vektlagt i planene ut fra regionale vurderinger og prioriteringer. I kulepunkt en under temaet "Forholdet til andreplaner", stilles det krav til at kommunale og/eller fylkeskommunale planer for tiltaksområdet skal omtales. NVE ber tiltakshaver merke seg arbeidet med ny regional plan for arealbruk.

Det planlegges å bygge et minikraftverk i elva Tverråa i Kvam i Steinkjer kommune. I den forbindelse blir det bedt om at utredningen må gi svar på om vindkraftutbyggingen vil påvirke vanntilførselen til Tverråa på en slik måte at lønnsomheten i minikraftverket blir svekket. Tiltakets virkninger for hydrologien, herunder virkninger for ovennevnte vassdraget, i området skal kort vurderes. Dette er det stilt eget krav om under temaet "Hydrologi" i utredningsprogrammet. Utover dette vil NVE ikke kreve at tiltakshaver utreder for økonomien og lønnsomheten til minikraftverket.

3.1.3 *Infrastruktur og nettilknytning*

Det er kommentert at ved utredning av adkomstvei fra Klinga i nord må det utredes for virkninger ved bruk av veien. Egge og Kvam Bondelag presiserer at utredningen må beskrive hvordan utbedring av eksisterende veier og utbygging av nye tilførselsveier påvirker jordbruksjord og skogsarealer. NVE presiserer innledningsvis i utredningsprogrammet at tilhørende infrastruktur, herunder adkomst og internveier, til vindkraftverket er å anse som en del av tiltaket. Dermed vil utredningskravene som

settes i programmet for tiltaket også omfatte adkomstvei og internveier, herunder virkninger for jord- og skogbruk, som for øvrig er dekket i utredningsprogrammet under temaet "Landbruk".

Det blir også stilt krav om at eventuelle opprustningsbehov fra Klinga og inn til tiltaksområdet skal synliggjøres. I kulepunkt to under temaet "Infrastruktur og nettilknytning" blir det stilt krav om at uttak/deponering av masser i forbindelse med tiltaket skal gjøres rede for og illustreres på kart. I tillegg skal aktuelle traseer for adkomstvei kartfestes og beskrives.

Eqge og Kvam Bondelag skriver at det må utredes for virkninger av flomvann som de hevder vil forsterkes ved en eventuell utbygging, slik som skader på veier, broer, dyrket mark og skogsarealer. NVE har stilt krav til at tiltakshaver kort skal beskrive for hvordan tiltaket vil påvirke hydrologien i området. Dette er gjengitt under temaet "Hydrologi" i utredningsprogrammet. NVE mener dette vil være dekkende for å eventuelt senere kunne gjøre en vurdering av ovennevnte problemstilling.

Det er kommentert at det må utredes for kapasiteten knyttet til det sentrale overføringsnettet sett i sammenheng med Statnetts utbyggingsstrategier, samt behov for tilgang til sentralnettet også fra vindkraftprosjekter i Nord-Norge. Etter NVEs vurdering er dette kravet dekket i kulepunkt fire under temaet "Infrastruktur og nettilknytning", hvor det stilles krav til at kapasitetsforholdene og eventuelle behov for tiltak i overføringsnettet skal beskrives. Dette skal sees i sammenheng med andre planer for kraftproduksjon i området, herunder vindkraft.

3.2 Prosess og metode

Flere av høringsinstansene kommenterer metodikk som de mener skal legges til grunn for utredningene. Blant annet står det at det bør fremgå av utredningsprogrammet hvilke metoder som skal brukes i forbindelse med utredningen, og intervjuer vil for eksempel kunne være et viktig komplement i feltarbeidet. NVE har stilt en rekke krav til hva som skal legges til grunn for konsekvensutredningen og hvordan utredningen skal gjennomføres. NVE kommer også med konkrete anbefalinger i den sammenheng. I kulepunkt seks under temaet "Prosess og metode" heter det at det skal kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er benyttet i utredningene. I tillegg skal usikkerheten knyttet til datagrunnlaget drøftes. NVE ber tiltakshaver merke seg forslaget om intervjuer som et komplement til feltarbeidet. NVE poengterer at tiltakshaver har ansvar for at NVEs fastsatte utredningsprogram blir oppfylt.

Seterrettighetshavere i Øvre Kvam skriver at de ønsker en direkte involvering i prosessen dersom det blir aktuelt å planlegge bilveier i nærområdet til de ulike setrene, både for en avklaring av trasévalg og valg av løsninger knyttet til inngjerding. NVE forutsetter at tiltakshaver oppretter en samrådsgruppe i forbindelse med utredningsarbeidet, bestående av representanter fra blant annet berørte grunneiere og lokale organisasjoner/interessegrupper, herunder seterrettighetshavere i Øvre Kvam og representanter fra lokalt og regionalt næringsliv. Etter NVEs vurdering vil dette sikre en direkte involvering i prosessen.

De nevner også framgangsmåte for landskapsanalyse i konsekvensutredninger, som er utgitt av Aurland naturverksted, og de anbefaler at denne benyttes i stedet for nasjonalt referansesystem for landskap. NVE konstaterer at det pågår et evalueringsarbeid knyttet til ovennevnte framgangsmåte for landskapsanalyse, og NVE vil derfor ikke stille krav til at denne benyttes på nåværende tidspunkt.

DN mener også at NVE har et godt utgangspunkt for å utvide standardoppsettet for utredningsprogrammet, og de ønsker at det utvides med prosjektspesifikke problemstillinger. De tilrår at det endelige utredningsprogrammet stiller krav om metode og bruk av veiledere. De viser blant annet til veileder om visualisering, som de mener gir gode råd for utredning av landskap. Etter NVEs vurdering er det et poeng at utredningsprogrammene i stor grad er standardisert blant annet for å sikre

kvaliteten på utredningen. Hvert program blir supplert med prosjektspesifikke krav og avgresninger, dersom NVE vurderer det som beslutningsrelevant for en fremtidig behandling av en eventuell konsesjonssøknad. Når det gjelder bruk av veiledere stiller NVE ingen direkte krav om metode og bruk av disse, men i kulepunkt fem under temaet ”Prosess og metode” kommer NVE med konkrete anbefalinger til bruk av håndbøker og veiledere.

Flere mener at de sentrale registrene er mangelfulle for temaene naturmiljø, kultur og friluftsliv, og at det derfor er viktig at de som utreder benytter seg av lokal kunnskap og feltarbeid i utredningsarbeidet. Det er også presisert at planlegging av feltarbeid skal gjøres i samarbeid med medlemmer fra forskningsmiljøet ved HINT, NOF, Fylkesmannen og kommunen. Behovet for å supplere eksisterende kunnskap med feltarbeid er også kommentert av Fylkesmannen, som kommer med spesifikke krav til denne type feltundersøkelser. De skiller mellom befaring og undersøkelser, hvor de mener sistnevnte er mer omfattende og dermed skal legges til grunn. NVE stiller egne krav til gjennomføring av feltbefaring i utredningsprogrammet, og mener dette er tilstrekkelig for å sikre et godt beslutningsgrunnlag. NVE anbefaler også at tiltakshaver oppretter en samrådsgruppe med representanter fra lokalmiljøet, slik at de kan benytte seg av den lokale kunnskapen. NVE presiserer at konsekvensutredningen vil være gjenstand for ny høring. Dersom kunnskapsgrunnlaget vurderes som mangelfullt kan NVE pålegge tilleggsutredninger. Dette gjelder for alle ovennevnte temaer.

Det kreves at avbøtende tiltak skal nevnes i utredningen, og det skal legges til grunn faglige vurderinger og begrunnelser i tilfeller der de avbøtende tiltakene forkastes. Tiltak for å redusere effekten av forurensning, herunder støy, skyggekast og avrenning blir blant annet nevnt. NVE stiller krav om at planjusteringer, traséjusteringer og/eller andre avbøtende tiltak skal vurderes, i kulepunkt to under temaet ”Prosess og metode”. Hvorvidt disse forkastes eller implementeres vil bli vurdert av NVE ved en eventuell behandling av en konsesjonssøknad.

Det kommer også fram i de innkomne merknadene at det er stor kunnskap innenfor en rekke temaer i lokalsamfunnet og i områdene i Namsos, Namdalseidet og Overhalla, som bruker området fra nordsiden. NVE ber tiltakshaver merke seg disse innspillene.

3.3 Tiltakets virkninger for miljø og samfunn

3.3.1 Visuelle virkninger

Landskap

Det har kommet inn flere uttalelser knyttet til landskap og visualisering. Det er flere som ønsker at teoretisk synlighetskart skal vise vindkraftverkets synlighet inntil 50 km fra vindkraftverkets ytre avgrensninger. Etter NVEs vurdering er denne avstanden lite relevant for å kunne vurdere de visuelle virkningene tilstrekkelig. De visuelle virkningene vil avta med avstanden, og NVE mener kravet om at det skal utarbeides et teoretisk synlighetsskart som viser tiltakets synlighet inntil 20 km fra planområdet gir et bedre beslutningsgrunnlag.

Fylkesmannen mener anleggene bør forstørres på bildevisualiseringene i forhold til riktig målestokk for å gi et mer realistisk inntrykk av hvordan anleggene vil påvirke landskapet. Andre skriver at visualiseringene må ta med blant annet biler, mennesker og veier slik at det blir mulig å oppfatte dimensjonene av inngrepene. Det er presisert i kulepunkt fire under temaet ”Landskap”, at visualiseringene skal omfatte hele tiltaket, herunder veier og oppstillingsplasser. NVE mener det vil være misvisende om anlegget forstørres, og presiserer i utredningsprogrammet at fotorealistiske visualisering skal legges til grunn.

I flere av innspillene kommer det fram forslag til fotostandpunkter, deriblant populære friluftslivs- og turområder. Det er også et ønske om at disse velges fra punkter i kommunen, som har stor verdi for lokalbefolkningen, hytteiere, turister/reiseliv. NVE legger til grunn at fotostandpunktene velges av fagutredere i samråd med berørt kommune. NVE ber også om at tiltakshaver vurderer forslag til fotostandpunkt i høringsuttalelsene i samråd med fagutredere og berørt kommune.

Det kreves at virkninger for landskap i form av oppslag av skog langs infrastruktur og uttørring av myrområder må synliggjøres. Det ønskes også at det framgår i utredning knyttet til landskapstypene den virkning endret hydrologi i området vil kunne få på naturtypene i området. De kravene i utredningsprogrammet som stilles til visualisering av tiltaket, vil etter NVEs vurdering gi et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for å kunne foreta en vurdering av de visuelle virkningene av tiltaket. Andre negative virkninger tiltaket kan ha, som ved oppslag av skog og drenering av myrer, er ivarettatt under temaet "Naturtyper og vegetasjon" i utredningsprogrammet. I utredningsprogrammet er det også stilt krav til at tiltakets virkninger for områdets hydrologi kort skal vurderes. Dette er gjengitt i kulepunkt en under temaet "Hydrologi" i utredningsprogrammet.

DN mener påvirkning fra seterdrift på landskapet bør inngå i landskapsutredningen, da det er å betrakte som en kulturlandskapskvalitet. NVE mener dette er ivarettatt i utredningsprogrammet i kulepunkt en under temaet "Landskap", hvor det står landskapet og landskapsverdiene i planområdet og tilgrensende områder skal beskrives, og tiltakets virkninger for landskapsverdiene skal vurderes.

Kulturminner og kulturmiljø

Sametinget skriver om § 9 – undersøkelsesplikten i kulturminneloven, og at de er av den oppfatning at dette bør oppfylles før konsesjonsvedtak fattes i konsesjonssaker. De skriver videre at dersom § 9 undersøkelsene utsettes til etter et vedtak, så stiller det desto større krav til kvaliteten på konsekvensutredningen, og at den er beslutningsrelevant. Det er etter NVEs vurdering hensiktsmessig at § 9-undersøkelsene gjennomføres i tilknytning til detaljplan, noe som innebærer at dette normalt gjennomføres etter et eventuelt konsesjonsvedtak. NVE vil derfor ikke kreve § 9-undersøkelser i utredningsprogrammet. NVE viser til at kulturminnemyndighetene skal kontaktes når relevant dokumentasjon skal gjennomgås, og befaring skal forestas av person med kulturminnefaglig kompetanse. Dette står presisert under "*Fremgangsmåte*" for temaet "Kulturminner og kulturmiljø".

Sametinget legger i uttalelsen frem et forslag til konsekvensutredningsprogram for kulturminner og kulturmiljø. De skriver også at det er viktig at utredere benytter seg av en institusjon/konsulent med nødvendig faglig og kulturell kompetanse i samisk kultur og samiske kulturminner. Utredningskravene under tema "Landskap" og "Kulturminner og kulturmiljø" vil etter NVEs vurdering i tilstrekkelig grad beskrive tiltakets virkninger for kulturminner og kulturmiljø. NVE viser til at kulturminnemyndighetene skal kontaktes når relevant dokumentasjon skal gjennomgås, og befaring skal forestas av person med kulturminnefaglig kompetanse. I områder med samiske interesser er det Sametinget som er kulturmyndighet. Dette står presisert under "*Fremgangsmåte*" for temaet "Kulturminner og kulturmiljø".

NVE vil fremheve at Kvam historielag har foretatt registreringer av en rekke kulturminner i fjellet, siden 1977, derav setrer, slåtteng, damanlegg og enkelte varder. De skriver at ingen av opplysningene er lagt inn i det sentrale Askeladden per i dag, men mange av opplysningene er presentert i lagets publikasjoner og andre verk. NVE ber tiltakshaver merke seg dette.

Friluftsliv og ferdsel

Det har kommet inn ønske om at det fokuseres på visuell forurensning for brukere av fjellet og hvordan anlegget vil påvirke naturopplevelsen for folk. Det har også kommet inn merknader til at

konsekvensutredning for temaet friluftsliv må baseres på lokale opplysninger i tillegg til oppgitt kilder. Det bør også tas utgangspunkt i erfaringsmateriale fra eller gjennomførte undersøkelser i områder med allerede etablerte vindkraftverk i Norge. DN skriver at utredningen skal ta utgangspunkt i eksisterende situasjon, belyse virkninger på områdene slik de brukes i dag og at alternative friluftsområder skal tas med. De mener at begrepet "friluftsliv" skal benyttes framfor "friluftsliv og ferdsel", som er upresist. NTT mener at det må tas utgangspunkt i at friluftsliv utøves i naturområder som primært er uten tyngre inngrep og at inngrep virker negativt på friluftsoplevelsen. De mener hovedsakelig metoder i henhold til DN håndbok 24-2003 må brukes i utredningen. Idrettslagene krever at det utredes for hvor det er alternative muligheter for friluftsliv og ferdsel som ikke er langs veg i kommunen. De mener det er svært mange mil tilgjengelig for ferdsel på veg, men urørte naturområder er det knapphet om.

Etter NVEs vurdering er utredning av virkninger for friluftslivet ivaretatt i utredningsprogrammet under temaet "Friluftsliv og ferdsel". Det står blant annet at det skal vurderes hvordan tiltaket vil påvirke friluftslivet i planområdet og tilgrensende områder. Alternative friluftsområder med tilsvarende aktivitetsmuligheter skal kort omtales. Tiltaket skal visualiseres fra representative steder, herunder populære friluftsområder. Fotostandpunktene skal velges av fagutreder i samråd med berørt kommune. NVE anbefaler at informasjon innhentes fra lokale myndigheter og aktuelle interesseorganisasjoner. Håndbok nr.25 til DN kan benyttes i utredningen.

3.3.2 *Naturmangfold*

Krav om utredninger for temaene naturmiljø og biologisk mangfold går igjen i flere av høringsuttalelsene. NVE har gjort en inndeling etter undertemaene naturtyper og vegetasjon, fugl og annen fauna, i tillegg til samlet belastning og INON og verneområder. Krav knyttet til feltarbeid og feltundersøkelser er kommentert i kapittel 3.2 "Prosess og metode".

Det er poengtert av enkelte av høringsinstansene at tiltaket utredes med hensyn til §§ 7-12 i naturmangfoldloven. NVE vil når en eventuell konsesjonssøknad med tilhørende konsekvensutredning foreligger, gjøre en grundig vurdering etter naturmangfoldloven. NVE presiserer at konsekvensutredningen vil være gjenstand for ny høring. Dersom kunnskapsgrunnlaget vurderes som mangelfullt for naturmiljøet kan NVE pålegge tilleggsutredninger.

Naturtyper og vegetasjon

Fylkesmannen stiller krav til at den samla kunnskapen for naturtyper må presenteres på kart. De ber også om å få tilsendt nye registreringer av viktige naturtyper sammen med eventuell konsekvensutredning. Under *Fremgangsmåte* for temaet "Naturtyper og vegetasjon", heter det at eventuelle funn av verdifulle og utvalgte naturtyper, prioriterte arter og truede og nær truede arter som kan bli vesentlig berørt av anlegget skal kartfestes/beskrives. NVE vil ikke sette direkte krav utover disse anbefalingene til fremgangsmåte. NVE ber tiltakshaver merke seg ønske fra Fylkesmannen om å få tilsendt nye registreringer av viktige naturtyper. En eventuell søknad med utredning vil for øvrig gjøres tilgjengelig for Fylkesmannen.

Det står at utredningen må gi svar på hvorvidt utbygging vil endre vanntilførsel til Tverråa og Skogelva på en slik måte at de planlagte utbyggingene ikke lenger er lønnsomme. Eventuelle endringer i de hydrologiske forholdene og virkninger av dette er kommentert av flere. NVE har stilt krav om at tiltakets virkninger for hydrologien i området skal vurderes. Dette er gjengitt under eget tema i utredningsprogrammet.

Følgende er presisert ønsket vektlagt for naturtype. Det er stilt krav om at utredningen må omfatte en vurdering av hvorvidt det er mulig å opprettholde slåttemyrlandskapet i en tilstand som fortsatt kan ha nasjonal verdi. NOF nevner behovet for å utrede virkninger for de økologiske funksjonene til myrene i

området. NVE anser de kravene som er stilt i utredningsprogrammet for naturtyper og vegetasjon til å være dekkende for virkninger tiltaket kan ha for myrene i området, samtfor slåttemyrer, gammel barskog og kalkskog.

Fugl

Flere av høringsinstansene mener det må utredes for fugletrekk. I den sammenheng skriver Fylkesmannen at Svalbardbestanden Kortnebbgås har trekkroute gjennom indre deler av Trøndelag, og Kvam er kjent som et svært viktig raste- og beiteområde for arten, særlig på vårtrekk. De skriver at de ber om at omfanget av trekkende fugl med tanke på sårbarhet for artsgrupper og viktige enkeltarter utredes for planområdet. NVE stiller krav til at områdets verdi som trekklokalitet, kollisjoner, elektrokusjon og redusert/forringet økologisk funksjonsområde vurderes for artene som er listet opp i kulepunkt en under temaet "Fugl" i utredningsprogrammet. Dette er gjengitt i kulepunkt tre for samme temaet. NVE ber tiltakshaver merke seg arten nevnt av Fylkesmannen.

I hovedsak ønskes det av høringsinstansene utredet for all betydning og verdi av området for alle arter og samtlige virkninger tiltaket vil medføre for disse. Det nevnes en rekke arter i høringsuttalelsene, se kapittel 6. Det kreves at det skal utredes for graden av forstyrrelse som følge av arbeid i byggefasen, drifting av turbinene, økt ferdsel, maskinstøy eller "visuell støy", som alle kan presse fugler til dårligere leveområder som igjen kan redusere deres mulighet til overlevelse og reproduksjon. De kravene i utredningsprogrammet som stilles av NVE til tiltakshaver for utredninger av fugl, vil etter NVEs vurdering gi et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for å kunne foreta en vurdering av virkningene for fugl. NVE presiserer at en eventuell konsesjonssøknad med utredning vil være gjenstand for ny høring, og partene vil da få muligheten til å uttale seg til utredningen. NVE vil trekke frem følgende arter i utredningsprogrammet: hubro, kongeørn, hønsefugl og dobbeltbekkasin, på bakgrunn av de innkomne merknadene.

Andre dyrearter

Det kreves at det utarbeides en oversikt over dyr som blir vesentlig berørt av tiltaket, herunder ulv, bjørn, jerv og gaupe. NTT skriver at spor fra flere store rødlistede rovdyr har blitt sett i områdene. Det må også vurderes hvordan og i hvilken grad vinterbeite og trekkveger/trekkruiter for elg påvirkes av vindmølleparken, både under utbyggingen og i driftsfasen. NVE anser kravet som ivaretatt gjennom punktene under tema "Andre dyrearter" i utredningsprogrammet.

NTT skriver at det ikke fins relevant forskning om hvordan de store rovdyrene påvirkes av vindkraft, og at det må settes i gang en studie på dette hvor Føre-var-prinsippet må gjelde. NVE merker seg innspillet. I denne sammenheng vurderes utredningsbehov for et konkret vindkraftverk, og NVE vil ikke stille krav til generelle studier.

Samlet belastning, naturmangfoldloven § 10

NOF og flere ønsker at samlet belastning av tiltaket skal utredes i henhold til naturmangfoldloven § 10, hvor vurderingene må inkludere både eksisterende og framtidige påvirkninger i og ved planområdet, og eventuelt andre inngrep som følger av tiltaket. De etterlyser også utredninger av den totale belastningen av vindkraft nasjonalt. NVE viser til punktene under "Samlet belastning, jf. naturmangfoldloven § 10" i utredningsprogrammet. NVE anser at de fremsatte krav er ivaretatt her. NVE vil ikke stille krav til tiltakshaver å utrede for den totale belastningen av vindkraft nasjonalt.

Inngrepsfrie naturområder (INON) og verneområder

Flere av høringsinstansene krever at reduksjon av INON bør kvantifiseres på kommunenivå i tillegg på regionnivå. Enkelte har også ønsket reduksjon av INON i forbindelse med tiltaket vurdert på nasjonalt nivå. Fylkesmannen ber ytterligere om en samlet oversikt over bortfall av INON for alle E.ONs

prosjekter i fylket, og at prosjektet må sees i sammenheng med andre framlagte vindkraftplaner i Midt-Norge. NOF mener hvilke virkninger bortfall av INON vil medføre for natur og friluftsliv må utredes

NVE viser til kulepunkt en under tema "Inngrepsfrie naturområder og verneområder" i utredningsprogrammet der krav til utredning av reduksjon av INON er ivaretatt, og det er spesifisert at slik reduksjon skal tall- og kartfestes. Når det gjelder utredning av sumvirkninger, vil NVE ikke stille krav til dette. NVE legger til grunn at det vil meddeles langt flere utredningsprogrammer og konsesjoner enn det som vil bli realisert. Når det gjelder hvordan reduksjon av INON vil påvirke naturmangfold og friluftsliv, anser NVE at dette er ivaretatt i punktene under temaene "Naturmangfold" og "Friluftsliv" i utredningsprogrammet.

For temaet vern, skriver DN at det er viktig at ikke begrepene vernskog, vassdragsvern og områdevern blandes eller behandles som undertemaer til INON. De vil ha med virkninger ved hogst av vernskog, da området ligger innenfor vernskog. Generelt skriver de at de mener det er viktig av konsekvensutredningen tar opp vassdragsvern og virkninger, og temaet bør inngå i endelig utredningsprogram. DN mener det er viktig at det verna vassdraget ikke omtales som verneområdet. Virkninger og endringer i det vernede vassdraget Aursunda med tilhørende verneverdier må også inngå i utredningene. Blant annet må det utredes for om utbyggingen av anlegget fører til endringer i avrenningen/ avrenningshastigheten fra området og vannføring i nærliggende vassdrag (Bogna og Aursunda). NVE har stilt krav til at tiltakets virkninger for området hydrologi skal vurderes, herunder virkninger for vassdrag i tilknytning til planområdet. NVE opplyser om at tiltakets virkninger for områder som er vernet etter blant annet Verneplan for vassdrag, kortfattet skal vurderes av tiltakshaver i utredningen. Krav til utredninger knyttet til verneområder er satt under temaet "INON og verneområder" i utredningsprogrammet. NVE mener gjennomføring av disse kravene vil gi et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for temaet vern og verneområder.

3.3.3 *Forurensing (støy, skyggekast og annen forurensing)*

I de innkomne merknadene blir det stilt krav til at utredning knyttet til støyforurensing også må inneholde opplysninger fra forskningsarbeid knytta til lavfrekvent lyd sin påvirkning av vilt i området, særlig ynglende vilt. NVE er kjent med at de siste årene er det blitt økt oppmerksomhet rundt helsevirkninger knyttet til lavfrekvent støy (20- 200 Hz) og infralyd (0-20 Hz). Det er en rådende konsensus i fagmiljøene om at lavfrekvent støy fra vindturbiner ikke utgjør et større problem enn støy i høyere frekvenser. NVE vil derfor ikke kreve spesifikke utredninger om lavfrekvent støy verken for bebyggelse eller vil i området.

Enkelte er bekymret for visuelle virkninger i sterkt sollys. De ønsker at det blir utredet for skyggevirksomheter, samt refleksjon og solblink. Refleksblink kan oppstå når sollyset reflekteres i rotorbladene. Rotorbladene produseres med glatt overflate for å få optimal produksjon og avvise smuss. Normalt vil refleksvirkningen halveres første driftsår, og antirefleksbehandling er et tiltak som motvirker en slik uønsket effekt. Erfaringsmessig opptrer refleksblink fra vindturbiner svært sjeldent. NVE vil derfor ikke kreve utredning av dette. Virkninger av skyggekast fra vindturbinene er ivaretatt som eget tema i utredningsprogrammet.

3.3.4 *Nærings- og samfunnsinteresser*

Verdiskapning

Flere av høringsinstansene ber om at det i utredningen fremkommer muligheter for lokal verdiskapning i utbyggings-, drifts- og avviklingsfasen. Det kreves også at det utredes for forventet inntekt for kommunen i et langsiktig perspektiv. I kulepunkt en under temaet "Verdiskapning" har NVE

stilt krav til at det skal beskrives hvordan tiltaket kan påvirke økonomien i berørt kommune, herunder sysselsetting og verdiskaping lokalt og regionalt. Dette skal beskrives både for anleggs- og driftsfasen.

Det bes også utredet for eventuelt tap av verdiskapning. Steinkjer Skogeierlag ønske om blant annet å få belyst hvordan en utbygging vil påvirke kommersiell utnyttelse av all utmark, som berøres visuelt eller andre måter i denne forbindelse. Det ønskes også utredet for eventuelle tap av inntekter ved salg av jaktkort, som følge av at område ikke blir like attraktivt på grunn av tiltaket. Vurdering av negative virkninger er i hovedsak basert på faglig skjønn, og kun enkelte virkninger kan tallfestes eller verdsettes i økonomisk forstand. Etter NVEs vurdering er det stor usikkerhet knyttet til å tallfeste økonomiske tap som følge av vindkraftutbygging. NVE finner det ikke beslutningsrelevant å be om utredninger knyttet til dette.

Reiseliv og turisme

Det hevdes at avstandene til hyttefeltene, som er beskrevet i meldingen, er overestimert. Grøtan ønsker å vite hvilke innvirkning vindkraftverket vil få for deres hytter. NVE ber tiltakshaver merke seg kommentar knyttet til avstand til hyttefeltene. Virkninger for fritidsboliger er ivarettatt under aktuelle temaer, slik som støy, skyggekast, friluftsliv og ferdsel. Når det gjelder økonomiske virkninger finner NVE ikke grunnlag for å pålegge spesifikke utredninger knyttet til utvikling av boligpriser. NVE poengterer at det er stor usikkerhet knyttet til resultatene fra slike utredninger.

Landbruk

For temaene jord- og skogbruk kreves det blant annet at det må gis en beskrivelse av eventuelle omdisponeringer av jord- og skogarealer som tiltaket medfører, og at det må utredes for begrensninger i drift av arealer som direkte berøres og influensområdet. Det ønskes utredet for verdiene av de arealene som blir berørt og at hvilken betydning endringer har for landbruket må beskrives i utredningene. Videre står det at for jordbruk må det gis en beskrivelse av ulemper ved tap av beitearealer nå og for framtidig bruk. Fjellet har vært et viktig ressursgrunnlag for husdyrproduksjon og for reindriftsnæringa. Bondelaget skriver at utredningen må beskrive hvordan beiteområdene og setervollene vil bli påvirket av hydrologien i planområdet ved en eventuell utbygging. Reduksjon av beiteområder må utredes, og konsekvenser for tidligere og fremtidig bruk må beregnes og tillegges betydelig vekt i vurderingene. Det utelukkes ikke at flere setre kan bli tatt i bruk med årene og det må utredes i forhold til plassering av vindturbinene med hensyn til støy og visuell betydning. De krever også utredet for alle anleggs- og internveier i anlegget for å unngå konflikt med setervollene. Det stilles krav til at endret adkomst til området må beskrives, med vekt på om tiltaket får virkning for drift av skogarealer. Det stilles også krav til at eventuelle behov for andre driftsmetoder enn det optimale ut i fra en vurdering av dagens situasjon må vurderes.

NVE har stilt krav i utredningsprogrammet at det skal gjøres en kortfattet vurdering av tiltakets eventuelle virkninger for jord- og skogbruk. Beite, jakt og fiske inngår også som en del av dette. Dette er gjengitt i utredningsprogrammet under temaet "Landbruk". Etter NVEs vurdering vil tiltakshaver ved å gjennomføre dette kravet i tilstrekkelig grad beskrive tiltakets virkninger for beite, jord- og skogbruk. NVE har satt eget krav i utredningsprogrammet om å vurdere tiltakets virkninger for hydrologien i området. Reindrift er kommentert som eget tema i dette notatet og i utredningsprogrammet.

Steinkjer kommune vil at konsekvensutredningen skal belyse tidligere praksis knyttet til kompensasjon for tap av rettigheter, og at det i utredningsarbeidet skal innhentes opplysninger fra regionale og lokale landbruksmyndigheter, samt fra landbruksnæringa. Steinkjer Skogeierlag ønsker å gi innspill til veinettet ut i fra skogbrukets behov, dersom en utbygging blir realisert, da de holder på å kartlegge skogressursene og utarbeide skogbruksplaner for eiendommene. Etter NVEs vurdering er

praksis knyttet til kompensasjon for tap av rettigheter ikke beslutningsrelevant for saken, og NVE vil ikke stille krav om at dette skal belyses. NVE anbefaler tiltakshaver å kontakte lokale og regionale landbruksmyndigheter for innsamling av informasjon om nåværende og planlagt arealbruk til landbruksformål. NVE forutsetter at tiltakshaver oppretter en samrådsgruppe i forbindelse med utredningsarbeidet, bestående av representanter fra blant annet berørte grunneiere og lokale organisasjoner/interessegrupper, herunder Steinkjer Skogeierlag og representanter fra lokalt og regionalt næringsliv.

Jakt

I flere av høringsuttalelsene blir det stilt krav om utredning av virkninger for jakt og fiske, hvor mulige virkninger for hjort- og elgbestanden i området, spesielt med tanke på vinterbeite og trekkveier mot Bangdalen, blir fremhevet. I tillegg til virkninger på bestanden av skogsfugl i omkringliggende områder. Der også trekk mellom nærliggende områder ønskes utredet. Utredningskrav til jakt faller inn under temaet landsbruk i utredningsprogrammet. NVE har supplert utredningskravet med også å gjelde fiske. NVE ber tiltakshaver merke seg de aktuelle artene i tilknytning til jakt i området, som er nevnt av høringsinstansene.

Reindrift og samisk utmarksbruk

Sametinget har flere konkrete forslag til krav i utredningsprogrammet. Kravene fra Sametinget samsvarer i stor grad til kravene om reindrift i utredningsprogrammet. NVE mener derfor at Sametingets krav er ivaretatt. Når det gjelder de momentene som ikke omfattes direkte av utredningsprogrammet, forutsetter NVE at utreder vurderer behovet for å utrede disse. Punktene er listet opp i høringsuttalelsen til Sametinget.

I høringsinnspillene stilles det krav til at det må utredes både direkte og indirekte konsekvenser av tiltaket både for anleggsfasen og driftsfasen. Dette gjelder både beite- og driftsmessige konsekvenser, samt økonomiske, kulturelle og sosiale konsekvenser for berørte reindriftsutøvere. Sametinget ønsker en avklaring rundt de sist nevnte, og de skriver at dette gjøres enklest gjennom møte med reindriftsutøverne. NVE viser til kulepunkt fire under temaet, hvor det står at det skal vurderes hvordan vindkraftverket i anleggs- og driftsfasen kan påvirke reindriftens bruk av området gjennom barrierevirkning, skremsel/støy og økt ferdsel. NVE forutsetter at reindriftsutredningen omfatter alle relevante virkninger av tiltaket. NVE presiserer at reinbeitedistriktet/sidaer, reindriftsforvaltningen og Sametinget skal kontaktes i forbindelse med utredningen.

Sametinget anbefaler at utredning av konsekvenser for reindrift utføres i nær dialog med berørt reinbeitedistrikt, som også inkluderer befaringer hvor de også blir invitert til å delta. Sametinget forutsetter at utreder har innsikt i reindriftsfaglige spørsmål. Det er også kommentert at utredningene bør gjøres i samarbeid med Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag. NVE viser til beskrivelse av *Fremgangsmåte* under temaet og anser kravene som oppfylt.

Det kommer fram at det må vurderes om det vil være et behov for et miljøoppfølgingsprogram som kartlegger de faktiske virkningene i etterkant av en eventuell utbygging. NVE vil komme tilbake til dette i en vurdering av en eventuell konsesjonssøknad.

Luftfart og kommunikasjonssystemer

Forsvarsbygg har uttalt seg i forbindelse med begrensninger for lavflygning ved etablering av vindkraftverk i regionen, og deres behov for lavflygingsmuligheter i trening og opplæring sammenheng. De skriver at det er den samlede summen av begrensninger i forhold til mulighet for lavflygning som er problematisk og utfordrende for Luftforsvaret. NVE har satt egne detaljerte krav i utredningsprogrammet til utredninger for luftfart, og har presisert at kravene omfatter både sivil og

militær luftfart. Forsvarsbygg vil ved en eventuell konsesjonssøknad få mulighet til å uttale seg til utredningen.

3.3.5 *Annet*

Det har kommet fram krav om at utredningen må gi klare signal om hvilke kontraktsstrukturer utbygger planlegger å benytte både under utbygging og drift. Etter NVEs vurdering er ikke dette beslutningsrelevant i konsesjonsspørsmålet, og det vil ikke stilles krav til dette i utredningsprogrammet.

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) skriver at det må utredes for forekomster av mineralske råstoffer, drift på, eller rettigheter knyttet til slike. De skriver at tiltaket kan komme i konflikt med drift av Solem grustak i Namsos kommune. Etablering av vindkraftverk har etter det NVE kjenner til ikke konsekvenser for mineralske ressurser. Dersom det foreligger planer om gruvedrift eller lignende i området vil dette bli omfattet av kravene under temaet "Forholdet til andre planer" i utredningsprogrammet.

Det har kommet inn flere høringsinnspill om nedleggelse og fjerning av anlegget. I den sammenheng kreves det blant annet at det skal lages en konkret og detaljert plan om tilbakeføring av anlegget, hvor blant annet ansvarsfordeling må inngå og tiltak for å hindre spredning av fremmede arter eller organismer spesielt må belyses. Flere kommenterer også at en tilbakeføring etter endt konsesjonstid er lite realistisk gjennomførbart både teknisk og økonomisk. Det stilles også krav til at visualisering må omfatte en framstilling av hvordan landskapet vil være etter at eventuelle turbiner er fjernet. Noen hevder også at deler av anlegget, herunder oppstillingsfundamenter og veier, fremdeles vil stå igjen etter endt konsesjonstid, og at veibygging vil utgjøre det største inngrepet. Anlegget kan med andre ord ikke sees på som et reversibelt inngrep. Det er også krav om at det spesifikt kartlegges for flora og vegetasjon i vindkraftområdet med direkte arealinngrep, med henblikk på senere tilbakeføring og revegetering. I utredningsprogrammet under kulepunkt åtte for temaet "Infrastruktur og nettilknytning", stiller NVE krav til at det skal gis en kortfattet beskrivelse av hvordan området kan tilbakeføres etter endt konsesjonsperiode. Utover dette vil NVE etter en eventuell konsesjonssøknad komme tilbake til temaet som vilkår i en eventuell konsesjon. Når det gjelder kartlegging av flora og vegetasjon, så er dette ivare tatt under temaet "Naturtyper og vegetasjon". Det stilles for øvrig krav til at behovet for før- og etterundersøkelser for naturmangfoldet skal vurderes. Dette er gjengitt i siste kulepunkt under temaet "Prosess og metode".

NTT mener det må legges fram et fullstendig klimaregnskap, som bør legges til grunn i alle saker. Etter NVEs vurdering vil tiltaket i tilstrekkelig grad beskrives som et klimatiltak i krav satt i kulepunkt tre under temaet "Beskrivelse og begrunnelse for tiltaket", hvor det står at det skal kortfattet redegjøres for hvordan vindkraftprosjektet kan vurderes som et klimatiltak.

4 Miljøverndepartementets merknader til NVEs utkast til utredningsprogram

NVE har i brev av i dag forelagt utredningsprogrammet for Miljøverndepartementet i henhold til forskrift om konsekvensutredninger av 26.6.2009 § 8. Miljøverndepartementet har ingen kommentarer til forelagt utredningsprogram.

5 Tematiske konfliktvurderinger

5.1 Generelt om tematiske konfliktvurderinger

Tematiske konfliktvurderinger ble behandlet i Stortingsmelding nr. 11 (2004-2005) Sametingets virksomhet i 2003. Følgende temaer inngår i konfliktvurderingene: naturmiljø, kulturmiljø og landskap (Direktoratet for Naturforvaltning og Riksantikvaren), reindrift – (Reindriftsforvaltningen) og forsvarrets interesser (Forsvarsbygg).

Prosjektene kategoriseres etter følgende generelle karakterskala:

Kategori A: Ingen konflikt

Kategori B: Mindre konflikt

Kategori C: Middels konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel mindre justeringer av parken som flytting/fjerning av et mindre antall vindturbiner. Eventuelt et område med stor verdi men stor usikkerhet om konfliktgrad, men hvor sektormyndighet tror konfliktgraden vil være stor ("føre var").

Kategori D: Stor konflikt, men mulig å redusere konflikt ved avbøtende tiltak som for eksempel omfattende justeringer av parken som flytting/fjerning av et større antall vindturbiner.

Kategori E: Svært stor konflikt. Avbøtende tiltak vil ikke kunne redusere konflikt.

5.2 Tematisk konfliktvurdering av Haugrossåsen vindkraftverk

Forsvarsbygg skriver i uttalelse av 31.10.12 at det etter en intern gjennomgang ikke har blitt avdekket forhold som tilsier at prosjektet kommer i konflikt med Forsvarets installasjoner. De gir tiltaket kategori A i definert problemhierarki. De skriver at det planlagte vindkraftverket kan begrense luftforsvarets muligheter for lavflyging og vil uttale seg til dette i eget brev.

Prosjekt	Kommune	Kategori
Haugrossåsen vindkraftverk	Steinkjer og Namsos kommune	A

Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren har i oversendt skjema for tematisk konfliktvurdering 12.02.13 vurdert tiltaket samlet til en kategori D for temaene miljø og kulturminner. De skriver i sin konfliktbeskrivelse at det i sørlige del av planområdet (Kvamsfjellet) fins rike naturtyper i en mosaikk av myr og skog, med flere sjeldne og truede arter. Inngrep vil ikke kunne forenes med ivaretagelse av verdien i området, fordi det er områdets størrelse og den høye andelen rike og godt ivarettatte vegetasjonstyper som gjør området unikt, mer enn de enkelte områdene hver for seg. Området brukes som turområde og er viktig for jakt og fiske. Lokalt vil friluftsområdet gå tapt, det fins for øvrig alternative friluftsområder på regionalt nivå. Det vil være innsyn opp mot planområdet fra flere kanter, noe som kan påvirke verdien av landskap. De skriver også at det er indirekte konflikt med kulturminner, herunder gravhauger, langs Snåsavatnet og potensial for konflikt med samiske kulturminner. Det er for øvrig ikke gjennomført arkeologiske registreringer i planområdet.

Prosjekt	Sum	Naturmiljø	Kulturmiljø	Landskap
Haugrossåsen vindkraftverk	D	D	C/D	C/D

Reindriftsforvaltningen har gitt tiltaket kategori D. Det er reinbeitedistriktet Tjåehkere sjite (Østre Namdal) som blir direkte berørt. Reinbeitedistriktet er på 6607 km² og består av 12 siidaandeler, hvor 11 driver samlet i deler av året. Det øvre reintall i vårflokken er fastsatt til 5000 rein. Per 31.12.12 var antall rein på 4420. I den tematiske konfliktvurderingen gir de en beskrivelse av reindriften, i tillegg til historisk, nåværende og potensiell bruk. De skriver at det er tilgangen på vinterbeiter som begrenser produksjonspotensialet i distriktet. Direkte virkninger for reindriften vil være arealtap. Hele planområdet må regnes inn i arealbeslaget, da reinen sannsynligvis vil foretrekke å benytte alternative beiteområder i nærheten. I anleggsperioden vil området være uegnet til beite. Indirekte virkninger for reindrift er et betydelig tap av vinterbeite ved total unnvikelse av planområdet. Anlegget ligger i ytterkanten av vinterbeitene, noe som gjør det enklere å velge bort området.

Prosjekt	Kommune	Kategori
Haugrossåsen vindkraftverk	Steinkjer og Namsos kommune	D

6 Innkomne merknader

Det har kommet inn 26 høringsuttalelser til meldingen. Disse er sammenfattet nedenfor.

6.1 Lokale myndigheter

Namsos kommune v/kommunestyret skriver i brev av 29.10.12 at det i kommunestyremøtet 25.10.12 ble vedtatt at de ikke ønsker etablering av det meldte vindkraftanlegget. De begrunner det med hensynet til den store verdien området har i forhold til bruken av områdets natur, naturopplevelser og rekreasjoner. De presiserer følgende momenter i tilknytning til det foreslåtte utredningsprogrammet:

- De mener at de sentrale registrene er mangelfulle for temaene naturmiljø, kultur og friluftsliv, og at det derfor er viktig at de som utreder benytter seg av lokal kunnskap og feltarbeid i utredningsarbeidet. De skriver at det samlet sett er stor kunnskap innenfor en rekke temaer i lokalsamfunnet og i områdene i Namsos, Namdalseidet og Overhalla, som bruker området fra nordsiden.
- De ber om at det i utredningen synliggjøres potensialet for lokal verdiskapning i utbyggings-, drifts- og avviklingsfasen. I tillegg må utredningen gi klare signal om hvilke kontraktsstrukturer utbygger planlegger å benytte både under utbygging og drift.
- Ved utredning av adkomstvei fra Klinga i nord må også virkninger ved bruk av veien og synliggjøring av eventuelle opprustningsbehov fra Klinga og inn til tiltaksområdet utredes.
- De stiller krav om fotostandpunkter i forbindelse med visualiseringen i viktige friluftsområder inntil 50 km fra anlegget.
- Det må utredes om utbyggingen av anlegget fører til endringer i avrenningen/avrenningshastigheten fra området og vannføring i Bogna og Aursunda vassdrag, som begge er lakseførende.
- Reduksjon av INON bør kvantifiseres på kommunenivå i tillegg på regionnivå.

Steinkjer kommune v/kommunestyret skriver i brev av 12.11.12 at det i kommunestyret 07.11.12 ble fattet vedtak om følgende tillegg og endringer i det foreslåtte utredningsprogrammet for Haugrossåsen vindkraftverk:

Landskap

Estetikk og visuelle virkninger

- Visualisering må omfatte en framstilling av hvordan landskapet vil være etter at eventuelle turbiner er fjernet.
- Teoretisk synlighetskart må vise vindkraftens synlighet inntil 50 km fra vindkraftverkets ytre avgrensninger. Det vises til aktuelle fotostandpunkter foreslått av arbeidsgruppe i Kvam Bygdelag.
- Det må framgå i utredning knyttet til landskapstypene den virkning endret hydrologi i området vil kunne få på naturtypene i området.

INON og verneområder

- Reduksjon i INON må i tillegg til tallfesting opp mot gjenværende INON i regionen, også ses opp mot gjenværende INON i kommunen.

Hydrologi

- Utredningen må omfatte en vurdering av hvorvidt det er mulig å opprettholde slåttemyrlandskapet i en tilstand som fortsatt kan ha nasjonal verdi.
- Utredningen må gi svar på hvorvidt utbygging vil endre vanntilførsel til Tverråa og Skogelva på en slik måte at de planlagte utbyggingene ikke lenger er lønnsomme.

Forurensning (støy, skyggekast, avrenning)

- Konsekvensutredning knytta til støyforurensning må også inneholde opplysninger fra forskningsarbeid knytta til lavfrekvent lyd sin påvirkning av vilt i området, særlig ynglende vilt.

Naturmangfold

Naturtyper og vegetasjon

- Konsekvensutredningen må inneholde en oversikt som viser hvilke områder som er dårlig kartlagt, og disse områdene må da utredes og kartlegges, slik at konsekvensutredningen kan gi svar på hvilke verdifulle naturtyper og kritisk truede, sterkt truede og sårbare arter som kan bli berørt av tiltaket. Kartleggingsplanen må bygge på eksisterende rapporter, informasjon fra flyfoto og konsultasjon med fagfolk som allerede har gjennomført kartlegging i området, samt forvaltningen. Det skal legges særlig vekt på slåttemyr, gammel barskog og kalkskog.

Fugl

- Kartlegging av fugl i området er svært mangelfull, og nødvendig planlegging av feltarbeid skal gjøres i samarbeid med medlemmer fra forskningsmiljøet ved HINT, NOF, Fylkesmannen og kommunen.

Andre dyrearter

- Det må utarbeides en oversikt over dyr som blir vesentlig berørt av tiltaket, herunder ulv, bjørn, jerv og gaupe. Det må vurderes hvordan og i hvilken grad vinterbeite og trekkveger for elg påvirkes av vindmølleparken, både under utbyggingen og i driftsfasen.

Samlet belastning, naturmangfoldloven § 10

- Ved vurdering av samlet belastning må indirekte virkninger av andre faktorer inkluderes.

Nærings og samfunnsinteresser

Verdiskaping

- Utredningen må baseres på klare og entydige signal knytta til hvilke kontraktsstrukturer utbygger legger opp til, både i forhold til eventuell utbygging og i forhold til driftsfasen.

Friluftsliv og ferdsel/reiseliv og turisme

- Konsekvensutredning på dette fagområdet må i tillegg til oppgitt kilder, baseres på lokale opplysninger.

Landbruk

- Konsekvensutredningen skal belyse tidligere praksis knyttet til kompensasjon for tap av rettigheter, og i utredningsarbeidet skal det innhentes opplysninger fra regionale og lokale

landbruksmyndigheter, samt fra landbruksnæringa. Viktige tema er jordvern (i forhold til tilførselsveger og kraftledninger), beiteressurser, samt andre bruksrettigheter.

Reindrift

- Konsekvensutredningen må vurdere hele reinbeitedistriktet under ett. Det må vurderes hvordan utbygging vil påvirke reintallet, særlig gjennom tilgangen til minimumsbeiter. I denne sammenheng er samvirkningen mellom muligheten for skogsavvikrning og tilgangen på skarebeitefjellnær granskog viktig. Disse vurderingene må gjøres i samarbeid med reinbeitedistriktet og Reindriftsforvaltningen i Nord-Trøndelag.

Utmarksnæringer

- Det må kartlegges gjennom kontakt med reinbeitedistriktet, Fylkesmannen, Statens naturoppsyn, kommunen, fjellstyrer, bygdestyrer og rettighetshavere om det drives noen tradisjonell samisk utmarksnæring i området. Mulige konflikter i forhold til samisk utmarksnæring skal beskrives.
- Jakt- og fiskebasert utmarksnæring må kartlegges.

Kulturminner og kulturmiljø

Konsekvensutredning på dette fagområdet må i tillegg til framgangsmåten som er beskrevet i forslag til utredningsprogram, baseres på de opplysningene lokale historielag har samlet i sine registre. Det må utredes hvordan veier, anleggsplasser og fundament skal fjernes ved eventuell nedlegging av vindmølleparken.

6.2 Regionale myndigheter

Reindriftsforvaltningen Nord-Trøndelag har avgitt uttalelse til meldingen i brev av 24.09.12. De opplyser om at hele planområdet ligger innenfor Tjåehkere sijte (Østre Namdal reinbeitedistrikt), som består av 12 siidaandelere/driftsenheter med fastsatt øvre reinantall i vårflokk på 5000 dyr. De redegjør deretter for driftsmønsteret for distriktet og produksjonen. De skriver også at det er tilgangen på vinterbeiter som begrenser produksjonspotensialet i distriktet. Selve planområdet er i reindriftens arealbrukskart avsatt til vinterbeite 1 og 2, sent og tidlige vinterbeite. De skriver også at det går en flyttelei inn i planområdet fra vest over Gilten, og områder i nordøst er markert til oppsamling. Planområdet utgjør en betydelig del av vinterbeiteområdet og er en viktig ressurs, blant annet ved dårlige beiteforhold på fjellet. De opplyser om at reindriftens arealbrukskart og ressursregnskap er tilgjengelig på Reindriftsforvaltningens nettsider, og digitale kartfiler og øvrig reindriftsdata oversendes utreder ved forespørsel. Til forslaget til utredningsprogrammet har de en del momenter de mener må tas med i utredningsprogrammet:

- Det må gis en grundig beskrivelse av reindriftens bruk av området i dag og av potensiell bruk av området.
- Konsekvensutredningen må inneholde en beskrivelse av 0-alternativet.
- Alle inngrep og aktiviteter som følge av anlegget må inngå i konsekvensutredningen, inkludert kraftlinjer og veiframføring.
- Det må utredes både direkte og indirekte konsekvenser av tiltaket både for anleggsfasen og driftsfasen. Dette gjelder både beite- og driftsmessige konsekvenser, samt økonomiske, kulturelle og sosiale konsekvenser for berørte reindriftsutøvere.
- Det må beskrives mulige avbøtende tiltak for både driftsfasen og anleggsfasen.
- Behovet for miljøoppfølgingsprogram som kartlegger de faktiske virkningene i etterkant av en eventuell utbygging må vurderes.
- Vurdere konsekvensene av mulige sammenblandinger med tilstøtende reinbeitedistrikt.
- Vurdere reindriftens mulighet for bruk av helikopter til samling og flytting av rein innenfor vindkraftverket. Etter det Reindriftsforvaltningen kjenner til er det ikke tillatt med lavtflyging med helikopter innenfor vindkraftverk.
- Vurdere sannsynligheten for økt konflikt med rein på innmark.

Avslutningsvis skriver de at de allerede nå varsler at en eventuell konsesjonssøknad for Haugrossåsen vindkraftverk vil bli lagt frem for områdestyret med mulig forslag om innsigelse. De begrunner dette med at tiltaket kommer i konflikt med vinterbeiteområder for Tjåehkere sjite (Østre Namdal reinbeitedistrikt), og at vinterbeitene begrenser produksjonspotensialet i distriktet.

Nord-Trøndelag fylkeskommune viser innledningsvis i brev av 26.10.12 at det arbeides med regional plan for arealbruk, som omhandler bruk og vern av arealer i fylket, og at denne vil erstatte fylkeskommunens tidligere strategier for vindkraft. Planene har vært på høring til 01.01.13, og vil bli endelig vedtatt 1. halvår i 2013. Det er disse retningslinjene som da skal legges til grunn for både statlig og kommunal planlegging.

Primært ber de NVE vurdere behovet for videre planlegging av vindkraft i Nord-Trøndelag. De skriver at såfremt det skal utarbeides en konsekvensutredning for prosjektet, bør det utredes for kapasiteten knyttet til det sentrale overføringsnettet sett i sammenheng med Statnetts utbyggingsstrategier, samt behov for tilgang til sentralnettet også fra vindkraftprosjekter i Nord-Norge.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har sendt inn høringsuttalelse i brev av 19.11.12. Innledningsvis nevnes samtlige vindkraftprosjekter i fylket. Fylkesmannen skriver at det er behov for å gi synspunkter utover det som ellers er vanlig på meldingsstadiet, da tiltakshaver velger å gå inn i nye områder sammenlignet med tidligere lokaliseringer. De skriver at dette vil være svært utfordrende på flere områder, herunder reindriftsinteresser, nasjonale miljøverdier og andre sør-samiske interesser. På bakgrunn av dette skriver Fylkesmannen at de ikke kan se at det vil være hensiktsmessig med videre planlegging av vindkraftverk i indre deler av Nord-Trøndelag. De anser det å være formålstjenelig med en overordna, regional vurdering for vindkraft i Midt-Norge og viser til veileder og retningslinjer fra OED.

Fylkesmannen har tematisk utdypet merknader og kommentarer til *meldingen*. De skriver følgende:

Landbruk

Virkninger av tiltaket

Her må det gis en beskrivelse av de eventuelle omdisponeringer av jord- og skogarealer som tiltaket medfører. De må utredes for begrensinger i drift av areal som direkte berøres samt influensområde, og endret adkomst må beskrives, med vekt på om tiltaket får virkning for drift av skogarealer.

Omfanget av virkningene

Her må verdier av de arealer som blir berørt og hvilken betydning endringer har for landbruket beskrives.

Driftsmessige konsekvenser

For jordbruk må det gis en beskrivelse av ulemper ved tap av beitearealer. For skogbruk må eventuelle behov for andre driftsmetoder enn det optimale ut i fra en vurdering av dagens situasjon.

Avbøtende tiltak

Utredningen bør også inneholde en vurdering av avbøtende tiltak som kan settes inn for å avdemppe ulemper som måtte oppstå.

Miljø

Det må synliggjøres hvilke sum-effekter prosjektene vil kunne få for både regionale og nasjonale miljøverdier, med særlig fokus på norsk landskap og ikke minst INON, som også har internasjonale verdier.

Behandlingen må skje i tråd med bestemmer i Naturmangfoldloven §§ 8-12. Fylkesmannen presiserer senere krav om utredninger og konsekvensanalyse også i henhold til § 10, samlet belastning. De skriver at en slik analyse bør inneholde minimum følgende elementer:

- Risikoen for å bli drept i kollisjon med vindturbiner eller ledninger eller andre tekniske installasjoner i tilknytning til vindkraftanlegg.
- Omfanget av ødeleggelse av viktige biotoper.
- Graden av forstyrrelse som følge av arbeid i byggefasen, drifting av turbinene, økt ferdsel, maskinstøy eller "visuell støy" som alle kan presse fugler til dårligere leveområder som igjen kan redusere deres mulighet til overlevelse og reproduksjon.
- Totaleffekten som disse faktorene har på dagens populasjoner.

Fylkesmannen kommenterer videre meldingen på miljøområdet. De skriver at det er viktig at eksisterende kunnskap suppleres på aktuelle fagtema gjennom feltundersøkelser. Undersøkelsene må dokumenteres med feltdagbøker, kartfesting av befaringsruter og hvem som har utført feltarbeidet. Arbeidsopplegget bør beskrives grundigere enn det som framgår av denne meldingen.

Fylkesmannen påpeker faglig forskjell mellom feltundersøkelser og feltbefaring. Feltundersøkelser innebærer systematiske undersøkelser over et visst tidsrom i en optimal del av sesongen. Feltbefaring er å betrakte som en befaringsrut for å danne seg et visuelt bilde og gir sjelden ny kunnskap.

Fylkesmannen kommenterer og kommer med merknader til de enkelte fagtemaene i det *foreslåtte utredningsprogrammet*:

- *Landskap* - Fylkesmannen mener anleggene bør forstørres på bildevisualiseringene i forhold til riktig målestokk for å gi et mer realistisk inntrykk av hvordan anleggene vil påvirke landskapet.
- *Verneområder* – I tillegg til Flåbekkåsen naturreservat er det registrert flere lokaliteter med store skogsverdier som kan være aktuelt i et videre arbeid med barskogsvern.
- *INON* – Fylkesmannen mener at utredningsforslaget er i hovedsak tilfredsstillende på dette punktet. De ber om en samlet oversikt over bortfall av INON for alle E.ONs prosjekter i fylket, og at prosjektet må sees i sammenheng med andre framlagte vindkraftplaner i Midt-Norge.
- *Biologisk mangfold* – Kunnskapsgrunnlaget og det materialet som foreligger om biologisk mangfold vil etter deres mening ikke gi et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag på fagfeltet. Fylkesmannen forutsetter at dette foreligger og stiller følgende krav til utredningene:
 - Kartlegging av naturtyper og deres økologiske funksjon, flora og fauna gjennom *systematiske feltundersøkelser* i planområdet og i tilknytning til planlagte veier og kraftlinjer. Dette bør gjennomføres etter metoder beskrevet i DN's håndbok 11(viltkartlegging), 13-99 (revidert i 2007).
 - For naturtyper må den samlede kunnskapen presenteres på kart, verdien til lokalitetene fastsettes og konsekvensene for viktige naturtyper må vurderes. Fylkesmannen ber også om å få tilsendt nye registreringer av viktige naturtyper sammen med eventuell konsekvensutredning. Kartobjektene bør foreligge som shapefiler (SOSI, Euref 32V) og egenskapsbeskrivelsene bør være i Excel-format. Naturtypekartlegging av med vekt på kalkskog og slåttemyrer.

- For fauna (fugl og pattedyr) tilrår de at det fokuseres på områdets økologiske funksjon i tillegg til enkeltarter. Områdene betydning som leveområder for pattedyr og fugler, herunder yngle- og hekkeområder, nærings- og furasjeringsområder, trekkleier/trekkområder.
- For trekkende fugl skriver de at Svalbardbestanden Kortnebbgås har trekkroute gjennom indre deler av Trøndelag. Kvam er kjent som et svært viktig raste- og beiteområde for kortnebbgås, særlig på vårtrekk. De skriver at de ber om at omfanget av trekkende fugl med tanke på sårbarhet for artsgrupper og viktige enkeltarter utredes for planområdet.
- For jakt, fiske og friluftsliv mener de det er behov for en omfattende undersøkelse om hvordan store vindkraftanlegg påvirker bruken av områdene til friluftsliv, fiske og jakt. Det bør tas utgangspunkt i erfaringsmateriale fra eller gjennomførte undersøkelser i områder med allerede etablerte vindkraftverk i Norge.
- Det må også utredes for sumeffekt for landskap, INON, jakt fiske og friluftsliv.
- *Reindrift, samiske interesser* – Fylkesmannen skriver at arealbeslag av viktige reindriftsområder og for annen samisk kultur og kulturminner bør tillegges stor vekt ved en eventuell videre planlegging.

6.3 Sentrale myndigheter

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har i brev av 26.10.12 kommentert relevante temaer og kommer med innspill til utredningsprogrammet. Innledningsvis skriver DN at det generelt og på regionalt nivå er ønskelig å tilstrebe en samling av inngrep knyttet til vindkraftutbygging. DN skriver at planlagte prosjekter i fylket ligger spredt. De mener det er viktig av NVE vurderer sumvirkningene av utbyggingene. Spesielt nevner de at anleggene som planlegges i indre områder kan medføre et stort innhogg i gjenværende større, sammenhengende naturområder.

For temaet landskap, viser de til veileder om visualisering, som de mener gir gode råd. De nevner også framgangsmåte for landskapsanalyse i konsekvensutredninger, som er utgitt av Aurland naturverksted. Denne håndboken er under utprøving, men den viser allerede tydelige og etterprøvbare resultater og de anbefaler at den benyttes i utredningen for Haugrossåsen. De anbefaler at denne benyttes i stedet for nasjonalt referansesystem for landskap. De mener også påvirkning fra seterdrift på landskapet bør inngå i landskapsutredningen, da det er å betrakte som en kulturlandskapskvalitet.

For temaet friluftsliv, skriver DN at utredningen skal ta utgangspunkt i eksisterende situasjon, belyse virkninger på områdene slik de brukes i dag og at alternative friluftsområder skal tas med. De mener at begrepet "friluftsliv" skal benyttes framfor "friluftsliv og ferdsel", som er upresist. De foreslår også at det skal fokuseres på synlighet, støy og skyggekast for friluftsliv.

For temaet naturmangfold, skriver DN at konsekvensutredningen bør bygge på nye, systematiske feltundersøkelser, hvor de tidligere observasjonene vil være et godt grunnlag for blant annet å planlegge undersøkelser. De tilrår at DN's håndbøker nr.13 med tillegg, nr. 19 og Norsk rødliste for naturtyper 2011 brukes. De viser at behandling etter naturmangfoldloven skal fremgå av vedtaket.

For temaet vern, skriver DN at det er viktig at ikke begrepene vernskog, vassdragsvern og områdevern blandes eller behandles som undertemaer til INON. De vil ha med virkninger ved hogst av vernskog, da området ligger innenfor vernskog. De ønsker også at behovet for hogst i høyereliggende skog eller annen vernskog inngår som en del av tiltaksbeskrivelsen, slik at det da blir naturlig å drøfte virkninger under de enkelte aktuelle temaene, slik som naturmangfold og skogbruk. Det vernede vassdraget

Aursunda med tilhørende verneverdier skal også inngå i utredningene. Generelt skriver de at de mener det er viktig av konsekvensutredningen tar opp vassdragsvern og virkninger, og temaet bør inngå i endelig utredningsprogram. DN mener det er viktig at det verna vassdraget ikke omtales som verneområdet. De har ingen kommentarer til omtalen av barskogreservatet Flåbekkåsen.

Avslutningsvis skriver DN at de mener NVE har et godt utgangspunkt for å utvide standardoppsettet for utredningsprogrammet, og de ønsker at det utvides med prosjektspesifikke problemstillinger. De tilrår at det endelige utredningsprogrammet stiller krav om metode og bruk av veiledere.

Sametinget skriver i brev av 01.11.12 at de slutter seg til listen over temaer tiltakshaver har presentert i forslaget til konsekvensutredningsprogrammet.

De gjør oppmerksom på at det finnes flere andre samiske utmarksutøvelser foruten reindrift. Sametinget ønsker en avklaring rundt disse, selv om de ser på det som lite sannsynlig at det er aktuelt for det omsøkte området. De skriver at dette gjøres enklest gjennom møte med reindriftsutøverne.

For temaet kulturminner og kulturmiljø skriver de at det bør fremgå av utredningsprogrammet hvilken metode som skal brukes i forbindelse med utredningen, og intervjuer vil for eksempel kunne være et viktig komplement i feltarbeidet.

Sametinget legger i uttalelsen frem et forslag til konsekvensutredningsprogram for kulturminner og kulturmiljø. (Forslaget er ikke gjengitt her, men kommentert i sin helhet i kapittel 5.4.)

De skriver at det er viktig at utreder benytter seg av en institusjon/konsulent med nødvendig faglig og kulturell kompetanse i samisk kultur og samiske kulturminner. Sametinget skriver at områder som ligger utenfor moderne infrastruktur ofte er dårlig undersøkt for kulturminneverdier, og opplysninger om kulturminner i vitenskapelige og andre arbeider ofte kan være vanskelig tilgjengelig. De skriver videre at utredningskvaliteten vil avhenge av hvordan befaringer på barmark gjøres og omfanget av befaringen og kildevalg.

Sametinget skriver om § 9 – undersøkelsesplikten i kulturminneloven, og at de er av den oppfatning at dette bør oppfylles før konsesjonsvedtak fattes i konsesjonssaker. De skriver videre at dersom § 9 undersøkelsene utsettes til etter et vedtak, så stiller det desto større krav til kvaliteten på konsekvensutredningen, og at den er beslutningsrelevant.

Sametinget anbefaler at utredning av konsekvenser for reindrift utføres i nær dialog med berørt reinbeitedistrikt, som også inkluderer befaringer hvor de også blir invitert til å delta. Sametinget forutsetter at utreder har innsikt i reindriftsfaglige spørsmål. De forutsetter at en vurdering av sumvirkninger av tiltaket og eksisterende og planlagte inngrep også gjøres i forhold til reindrift.

Sametinget ønsker konsultasjon om Haugrossåsen vindkraftverk, som også omfatter utredningsprogrammet, og at konsultasjonen i den sammenheng kan gjennomføres per e-post.

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) skriver i e-post av 26.10.12 at det må utredes for forekomster av mineralske råstoffer, drift på, eller rettigheter knyttet til slike. De skriver at tiltaket kan komme i konflikt med drift av Solem grustak i Namsos kommune. Utover dette kan ikke DMF se at tiltaket berører andre kjente forekomster.

6.4 Tekniske instanser

Norkring AS skriver i e-post av 26.10.12 at det vil være lite sannsynlig at vindturbinene vil ha skadelig påvirkning på mottak av radio- og tv-signaler i området. De ønsker å forbeholde seg retten til å komme tilbake til saken dersom det skulle vise seg at det oppstår forstyrrelser på signalene. Det kan

da bli aktuelt å påkrevne å bygge ekstrasendere. De skriver at det er mottak av det nye digitale bakkenettet som er mest utsatt for interferens fra turbinene.

Forsvarsbygg uttaler seg i eget brev av 13.11.12 om lavflygingsmulighetene i området. De skriver at Ørland hovedflystasjon i Trøndelag, som er vedtatt som landets framtidige hovedbase for kampflyvåpnet, vil ha behov for lavflygingsmuligheter i trening og opplæring sammenheng. Sammen med lavflygingsforbud over naturvernområder, tettbygd strøk, kontrollsoner for flyplass og pelsdyrfarmer, utgjør vindturbiner et ytterligere begrensende moment for lavflyging. De skriver at det er den samlede summen av begrensninger i forhold til mulighet for lavflyging som er problematisk og utfordrende for Luftforsvaret.

6.5 Interesseorganisasjoner

Egge og Kvam Bondelag v/Vidar Meldal skriver i brev av 25.10.12 at meldingen er behandlet i styret og på eget medlemsmøte i lokallaget. Signalene bondelaget har fått fra næringa er betydelig motstand mot en vindkraftutbygging. Bondelaget har særlig vurdert forhold som omfatter allmenningsrettighetene i planområdet og arealbruk i adkomstområder fra E6 og Fylkesvei 17 inn til planområdet, opprydding etter konsesjonstiden og konsekvenser for hydrologien i og utenfor planområdet.

I uttalelsen redegjøres det for beiting, slått og seterbruk i området både tidligere, nåværende og fremtidig bruk. Det hevdes at det er svært rike beiteressurser i området, blant annet på grunn av den kalkrike berggrunnen, som er spesiell i nasjonal målestokk. I uttalelsen nevnes de setrene som ligger innenfor og i nærheten av planområdet. Hvilke setre og beitelag som utøver aktiv bruk og beiting i området er også nevnt, med tilhørende navn på områdene som benyttes.

- Bondelaget skriver at utredningen må beskrive hvordan beiteområdene og setervollene vil bli påvirket av hydrologi i planområdet ved en eventuell utbygging. Reduksjon av beiteområder må utredes, og konsekvenser for tidligere og fremtidig bruk må beregnes og tillegges betydelig vekt i vurderingene. De utelukker ikke at flere setre kan bli tatt i bruk med årene og det må utredes i forhold til plassering av vindturbinene med hensyn til støy og visuell betydning. De krever også utredet for alle anleggs- og internveier i anlegget for å unngå konflikt med setervollene.
- Bondelaget krever at nettilknytningen parallelt med eksisterende linje til Namsos og/eller Ogdal må utredes, med hensyn til bebyggelse, jordvern og visuell virkning.
- Bondelaget skriver at det må settes krav og vilkår om nedleggelse og fjerning av anlegget.
- Videre står det at alle de omtalte alternativene til adkomstvei omfatter traseer med jord- og skogbruksdrift, og at utredningen må beskrive hvordan utbedring av eksisterende veier og utbygging av nye tilførselsveier påvirker jordbruksjord og skogsarealer. De skriver også at det må utredes for konsekvenser fra flomvann, som skader på veier, broer, dyrket mark og skogsarealer, vil forsterkes ved en utbygging.
- Avslutningsvis skriver de at næringen eller alle bruksberettigede kontaktes direkte i forbindelse med konsekvensutredningen.

Bygdelaget i Øvre-Kvam, Kvam og Følling v/Solgunn Moen skriver i brev av 30.10.12 at Kvamsfjellet er en viktig del av kulturen i bygda. Fjellet har vært et viktig ressursgrunnlag for husdyrproduksjon og for reindriftsnæringa. I tillegg har fjellet blitt brukt til jakt, fiske og til kulturelle og helsemessige aktiviteter. De opplyser om at fjellet er et slåttelandskap og vegetasjonen er formet av markslått.

Bygdelaget skriver videre at det ikke er noen myrreservater i Nord-Trøndelag som har tilsvarende verdier til de som finnes i Kvamsfjellet. De nevner Tågdalen naturreservat i Surnadalen, som er av

lignende type og der skjøtsel drives. De informerer om at NTNU Vitenskapsmuseet er i ferd med å utarbeide en liste over de viktigste slåttemyrene i Midt-Norge. De skriver også at skogsverdiene i Kvamsfjellet er høye og vurderes til å ha nasjonal verdi. Rike vegetasjonstyper, lav påvirkningskraft og stor utstrekning gjør området unikt. De mener det er fremskaffet mye informasjon om naturkvalitetene i Kvamsfjellet, men det gjenstår en del arbeid gjennom kartlegging og undersøkelser, særlig når det gjelder skog. De skriver også at detaljkunnskap knyttet til arts mangfold er dårlig.

Bygdelaget krever at følgende konsekvensutredes:

- Hvilke konsekvenser veibyggingen og eventuelt endret hydrologi vil få for vegetasjonstypene/naturtypene i området, og hvordan slåttemyrlandskapet kan opprettholdes i en tilstand som fortsatt kan ha nasjonal verdi.
- Hvordan landskapet vil framstå etter nedleggelse og fjerning. Hvordan turbinene skal fjernes, hvem som er ansvarlig og erstatningsplikten ved forhold som dukker opp etter en eventuell utbygging.
- Tiltak for å redusere effekten av forurensning, herunder støy, skyggekast og avrenning.
- De krever at det innhentes opplysninger fra forskningsarbeid knyttet til lavfrekvent lyd sin påvirkning på vilt i området, særlig ynglende vilt.
- Hvilke verdifulle naturtyper og kritisk truede, sterkt truede og sårbare arter som kan bli berørt av tiltaket. I den sammenheng skriver de at kartleggingen må bygge på eksisterende rapporter, informasjon fra flyfoto og konsultasjon med fagfolk, som har gjennomført kartlegging i området. De vil det skal legges særlig vekt på slåttemyrer, gammel barskog og kalkskog.

Nord-Trøndelag Turistforening (NTT) v/Nina Pettersen, daglig leder gir uttalelse i brev av 03.10.12. Innledningsvis blir det redegjort for fornybarmålene. NTT mener det er gode muligheter for å nå målene selv om NVE tar større hensyn til naturverdier framover. De skriver at natur, naturmangfold og INON må vektlegges i større grad. Om friluftsliv skriver NTT at området ikke vil kunne brukes som før, på grunn av redusert opplevelse når landskapet endrer karakter, risiko for iskast og støy.

De uttaler seg tematisk til utredningskravene:

Politiske mål

De krever at det utredes for hvordan prosjektet stemmer overens med politiske mål og hvor disse settes opp mot målsettinger som taler mot en utbygging, eksempelvis Bern- og Bonnkonvensjonen.

Visualisering

Det skal lages visualiseringer fra flere ulike retninger, deriblant populære friluftslivs- og turområder. De nevner i den sammenheng Spøthatten, Saursheia og Brannheiklumpen. De skriver at visualiseringene må ta med blant annet biler, mennesker og veier slik at det blir mulig å oppfatte dimensjonene av inngrepene.

Friluftsliv

For temaet friluftsliv, mener NTT at det må tas utgangspunkt i at friluftsliv utøves i naturområder som primært er uten tyngre inngrep og at inngrep virker negativt på friluftsopplevelsen. De mener hovedsakelig metoder i henhold til DN håndbok 24-2003 må brukes i utredningen. NTT krever at det må sees på hvordan høstbarearter blir påvirket av tiltaket, herunder arter for jakt og fiske. Risikoen for iskast og påvirkningen det har for friluftsliv må utredes.

Biologisk mangfold

NTT stiller krav til å innhente eksisterende kunnskap om naturmangfoldet og gjøre inventeringer av området. Feltarbeidet skal strekke seg over flere dager. NTT skriver at spor fra flere store rødlistede rovdyr har blitt sett i områdene. De refererer videre til veileder for naturmangfoldloven, som de mener stort sett er relevant for denne saken. Med bakgrunn i veilederen vedrørende kunnskapsgrunnlagt, mener de NVE kan kreve at det blir gjennomført omfattende feltundersøkelser. De skriver at det ikke

fins relevant forskning om hvordan de store rovdyrene påvirkes av vindkraft, og at det må settes i gang en studie på dette hvor Førre-var-prinsippet må gjelde. Det må også utredes for naturtyper i henhold til rødliste 2011 og for fugletrekk.

Urørte naturområder

Bortfall av INON må sees i sammenheng med bortfall regionalt og nasjonalt. De mener at INON må vektlegges i behandlingen fremover.

Verdiskapning

Det må utredes for tap av verdiskapning, herunder påvirkning på reiselivsnæringen. Det må også utredes for forventet inntekt for kommunen i et langsiktig perspektiv. De er kritiske til argumenter for vindkraftanlegg som en turistattraksjon, og mener dette ikke kan vektlegges.

Nettilknytning

NTT skriver at tilsvarende utredningstemaer for vindkraftverket må også gjelde nettilknytningen.

Tilbakeføring av området

NTT krever at det lages en detaljert plan for hvordan området skal tilbakeføres til naturen etter endt konsesjon. De nevner i den sammenheng noen prinsipper som må følges.

Klima

NTT mener det må legges fram et fullstendig klimaregnskap, som bør legges til grunn i alle saker.

Avbøtende tiltak

NTT skriver at avbøtende tiltak skal nevnes i utredningen, og det skal legges til grunn faglige vurderinger og begrunnelsers i tilfeller der avbøtende tiltak forkastes.

Avslutningsvis skriver NTT at prosjektet vil ha stor negativ konsekvens for friluftslivet generelt, men også for naturen, naturmangfoldet, reindrift og vår forpliktelse og ønske til å videreføre naturarven til neste generasjon. De mener utreder må vurdere samlede virkninger av dette prosjektet og prosjektene Kopperå i Meråker kommune og Hyllfjellet, Sognavola og Markavola i Verdal kommune.

Klinga Jeger- og Fiskeforening (KJF) skriver i brev av 10.10.12 at de stiller spørsmål ved tidspresset i forbindelse med saken og at utreder alle rede er i gang med utredningen. De mener prosjektet vil føre til store og varige ødeleggelser av friluftsverdier, herunder folks opplevelse av urørt natur. De er bekymret for virkningene for jakt og fiske, særlig for rype og skogsfugl.

Når det gjelder uberørt natur skriver KJF at de eksisterende tekniske inngrepene i området, slik som kraftlinjen, skogsbilveiene og Bognareguleringen, ikke er dominerende og lite synlige. De mener fjellene fremstår som urørte og gir en villmarksfølelse. De mener eksisterende veier gjør terrenget tilgjengelig for folk, men at det ikke er behov for flere veier. De ønsker at det utredes og fokuseres på visuell forurensning for brukere av fjellet og hvordan anlegget vil påvirke naturopplevelsen for folk.

Når det gjelder jaktbart vilt skriver KJF at de beste rypebiotopene trolig er Storaksla og Måssåhatten, Planområdet vil berøre rypeområder og hele området er attraktivt for jakt. Terrenget er lettgått, offentlig med det åpnet for kortsalg og dette gjør det enda mer attraktivt.

KJF mener det bør legges vekt på truede og sårbare arter, men de understreker at det er først og fremst de jaktbareartene som har mest verdi for friluftslivet og allmennheten. De ønsker at det utredes for virkninger for jaktbar fugl i området. De skriver at en tilbakeføring av området etter endt konsesjonstid er lite realistisk gjennomførbart, både teknisk og økonomisk.

Norsk Ornitologisk Forening (NOF), Nord-Trøndelag skriver i e-post av 24.10.12 at de ønsker å presisere sitt faglige syn når det gjelder ornitologiske og biologiske forstyrrelser relatert til aktivitet av hekkende, næringssøkende og trekkende fuglearter i vår- og sommerhalvåret 2013. De mener de aktuelle områdene er for dårlig kartlagt relatert til fuglemangfold i vår- og sommerhalvåret, og at disse må bli nøye kartlagt gjennom feltarbeid i sesongen vår/sommer 2013. Feltarbeidet må omfatte truede,

sterkt truede og sårbare fuglearter. Det må fokuseres på rødlistede arter, herunder kongeørn og hubro, og spillplasser for ulike arter bekkasin.

Steinkjer Skogeierlag v/Borge Martin Berg skriver i brev av 30.10.12 at de ønsker følgende nærmere utredet i saken:

- De skriver at Haugrossåsen er en viktig trekkroute for elg og at de i det senere har opplevd et beitepress på skog, hvor elg beiter i større grad på bjørk og delvis gran. De stiller spørsmål om det er en sammenheng mellom dette og manglende muligheter for trekkruiter, som en følge av blant annet lite islegging av Snåsavannet. De mener at endringer som er foretatt i området for trekkruiter allerede har påført jaktbart vilt begrensninger og en utbygging kan forsterke dette ytterligere.
- De ønsker å få belyst hvordan en utbygging vil påvirke kommersiell utnyttelse av all utmark, som berøres visuelt eller andre måter i denne forbindelse.
- De forutsetter at det gjennomføres en naturtypekartlegging i Kvams-fjellet, da Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har avdekket områder som trolig er unikt i nasjonal sammenheng.
- Undersøkelser av hubro i området må gjennomføres.

Avslutningsvis skriver de at de holder på å kartlegge skogressursene og utarbeide skogbruksplaner for eiendommene. De ønsker å gi innspill til veinettet ut i fra skogbrukets behov, dersom en utbygging blir realisert.

Kvam historielag skriver i uttalelse av 30.10.12 at de har foretatt registreringer av en rekke kulturminner i fjellet, siden de startet i 1977, derav setrer, slåtteng, damanlegg og enkelte varder. De skriver at ingen av opplysningene er lagt inn i det sentrale Askeladden per i dag, men mange av opplysningene er presentert i lagets publikasjoner og andre verk. I uttalelsen lister de opp over 33 setrer fra nord til sør, flere ulike slåtteng i fjellet, kulturminner knyttet til tømmerhogst, fløyting og sagbruk, varder og samiske bosetning/oppholdssteder. De skriver også at det er laget 15 TV-programmer fra Kvam, som omhandler blant annet kulturminner i bygda og på fjellet. De skriver at laget har til formål å formidle historien blant annet gjennom å aktivt oppsøke og bruke eksisterende kulturminner og de mener at et vindkraftanlegg vil være hemmende og skjemmende med tanke på kulturlandskapet, dets innhold og verdier. De legger ved et utdrag fra bygdebok for Stod, Kvam og Egge angående bruken av fjellet gjennom tidene.

Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag, Steinkjer og Namdalen (NVF) avgir høringsuttalelse i brev av 31.10.12. De skriver at de går sterkt i mot at Haugrossåsen vindkraftverk både konsekvensutredes og konsesjonsbehandles etter hvert. De begrunner dette med bortfall av INON og endret arealbruk. De ser dette i sammenheng med den store mengden søknader om vindkraft som fins i Trøndelag fylkene. De mener vindkraft i lys av positive klimaeffekter bør dokumenteres av NVE.

De omtaler deretter konsekvenser ved etablering av vindkraftanlegget, hvor de skriver at bygging og drift av anlegget vil berøre miljø, natur og samfunn dramatisk. De går nærmere inn på temaene naturmangfold, INON, verneområder, friluftsliv, landskap, reindrift og landbruk.

I krav til utredningene skriver de følgende:

- For naturmangfold skal miljøverdier generelt kartlegges grundig og det må gis særlig fokus på arealkrevende fuglearter, herunder rov- og trekkfugl. De nevner flere arter som må følges opp: trekkfugler, gaupe, jerv, bjørn, hønsehauk, vipe, storlom, varsler, storfugl, orrfugl, dobbeltbekkasin, spettefugler og bever.

- Krav om at det spesifikt kartlegges for flora og vegetasjon i vindkraftområdet med direkte arealinngrep, med henblikk på senere tilbakeføring og revegetering.
- Utrede for bortfall av INON. Det må også synliggjøres i forhold til bortfall både på regionale og nasjonalt plan.
- Utrede for virkninger på det vernede Aursundvassdraget, og eventuelle konflikter med vernverdiene.
- Utredning av ferdsel i området med fokus på jakt, fiske og friluftsliv.
- Fotostandpunkter må velges fra punkter i kommunen, som har stor verdi for lokalbefolkningen, hytteiere, turister/reiseliv. I visualiseringene må veiene også inkluderes.
- Lyssetting av mastene med hensyn til lufttrafikk må særskilt vurderes.
- Konkrete planer om tilbakeføring av anlegget må utformes, og ansvarsfordeling må inngå i planen. I den sammenheng må tiltak for å hindre spredning av fremmede arter eller organismer spesielt belyses.
- Utredning av anlegget i et økonomisk og verdiskapingsperspektiv.
- Utredning av virkninger knyttet til økonomiske forhold og sysselsetting.
- At tiltaket utredes med hensyn til §§ 7-12 i naturmangfoldloven.

Avslutningsvis skriver NVE at de er lite tilfreds med NVEs håndtering av naturmangfoldloven i forbindles med vindkraftutbygginger. De mener loven er helt tilsidesatt, summarisk eller overfladisk behandlet i konsesjonsprosessen, særlig gjelder det § 10 om sumeffekten av inngrep.

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) uttaler seg i brev av 01.11.12 til både Haugrossåsen og Hyllfjellet, Sognavola og Markavola vindkraftverk. De skriver at det er behov for både en nasjonal plan og regionale planer for vindkraftutbygging i Norge. Dette vil i følge NOF sikre at de minst konfliktfylte områdene blir bygget ut først. NOF redegjør videre for sitt arbeid og sin rolle. I sin uttalelse fokuserer de på kunnskaps- og kvalitetskrav i konsekvensutredningen og hos utredningsaktørene. De mener at hensynet til naturverdier ikke blir ivaretatt av norske myndigheter. I sine krav til utredningsprogrammet legger de til grunn anbefalinger fra Bernkonvensjonen. De aktuelle anbefalingene for meldingen er gjengitt punktvis under, ellers er de å finne i sin helhet i høringsuttalelsen.

- Utvikling av regionale planer med samlet og enkeltvis konfliktvurdering av prosjekter.
- Sikre kvalitet og åpenhet i konsekvensutredningsprosessen.
- Akseptere behovet for å gjennomføre avbøtende tiltak.
- Inkludere erfaring og kunnskap fra blant annet Smøla og andre relevante prosjekter i vurderingen av nye vindkraftprosjekter.
- KU må ta i betraktning råd fra NINA, undersøke alternative lokaliteter, følge kvalitative retningslinjer og vurdere samlede effekter av vindkraftverk.
- Gjøre tiltak for å forbedre før- og etterundersøkelser av effekter av vindkraftverk.
- Prioritere vern av internasjonalt viktige områder.

NOF ønsker at sumvirkninger av tiltaket skal utredes i henhold til naturmangfoldloven § 10, hvor vurderingene må inkludere både eksisterende og framtidige påvirkninger i og ved planområdet, og

eventuelt andre inngrep som følger av tiltaket. NOF etterlyser også utredninger sumeffekter av den totale belastningen av vindkraft nasjonalt.

NOF fremhever følgende særlige utredningsbehov i planområdet:

- Det er behov for å kartlegge området vår, vinter og høst, da kunnskapsgrunnlaget om ornitologiske verdier er mangelfulle for området. De viser til NOF Nord-Trøndelag sin uttalelse.
- Sumvirkninger av alle vindkraftverk inkludert nye infrastrukturtiltak i området må vektlegges.
- De presiserer og utdyper behovet for utredning og kartlegging av verdi og virkninger for følgende arter: hubro, kongeørn, fugletrekk, hønsefugl og dobbeltbekkasin.
- Utredninger for kollisjonsfare og elektrokusjon for følgende arter: kongeørn, fiskeørn, vandrefalk, hubro med flere, samt hvordan de bruker terrenget når de forflytter seg lokalt og utforming av anlegget i den sammenheng.
- Utredning av virkninger for de økologiske funksjonene til myrene.
- Bortfall av INON må utredes og hvilke virkninger dette vil medføre for natur og friluftsliv.
- Det må utredes for hvordan eksisterende og foreslåtte vernede områder blir påvirket av tiltaket.

Rygg IL og Kvam IL avgir i felles brev av 01.11.12 uttalelse til meldingen. De starter med å begrunne sin sterke motstand mot vindkraftplanene. De viser til at det er lange tradisjoner på å bruke fjellet til tradisjonelt friluftsliv, og i det siste som en arena for trening, trim og rekreasjon. De mener at anlegget vil ha konsekvenser for befolkningen i Steinkjer kommune, men også befolkningen som bruker området nord fra. Og de ser dette fra et helsefremmende perspektiv og legger i den sammenheng ved et utdrag fra "Handlingsplan for fysisk aktivitet og Nasjonal Helse- og omsorgsplan".

Videre kommer de med merknader til meldingen. De skriver blant annet at arealet som blir nedbygd må sees utover det faktiske arealet som kreves for installasjonen, dessuten vil deler av anlegget, herunder oppstillingsfundamenter og veier, fremdeles stå igjen etter endt konsesjon og hvor veibygging utgjør det største inngrepet. Anlegget kan med andre ord ikke sees på som et reversibelt inngrep. De er uenig i tiltakshavers beskrivelse av landskapet, og mener det består av langt mer enn fastmark slik E.ON Vind AB skriver. De etterlyser Kvamsfjellet, som et beskrevet utfartsområde og Gilten. I den sammenheng utdyper de aktiviteter arrangert av idrettslagene i disse områdene. De kommenterer også nærheten til Midterfjellet og virkninger for dette. De beskriver også andre populære turmål i nærheten. De mener det ikke stemmer at det er etablert skogveinett i det aktuelle planområdet, slik tiltakshaver framstiller det, og de går nærmere inn på INON. Avstandene til hyttefeltene, som er beskrevet i meldingen, er overestimert. De mener også at det er tap av opplevelsesverdien forbundet med å ferdes i området som vil være det uakseptable tapet i sammenheng med friluftsliv.

De kommer med følgende konkrete forslag til utredningsprogrammet:

- De mener synlighetskartet bør ha en større radius på 5 mil og mener 20 km er for lite, da den vil være synlig over store deler.
- Det må også gjøres visualiseringer fra alle fire himmelretningene, samt fra Borghatten og vestover i planområdet. De kommer deretter med en liste over foreslåtte fotostandpunkt.

- Virkninger for landskap i form av oppslag av skog langs infrastruktur og uttørring av myrområder må synliggjøres.
- Virkninger av ulike alternativer for nettilknytning må også utredes.
- Bortfall av INON må vurderes på lokalt og regionalt nivå.
- Det må utredes for iskast i sammenheng med ferdsel i området.
- De er negative til utredning om alternative utfartsområder og dette er etter deres mening irrelevant, men dersom det gjennomføres krever de at utbygger samtidig utreder hvor det er alternative muligheter for friluftsliv og ferdselsom ikke er langs veg i kommunen. De mener det er svært mange mil tilgjengelig for ferdsel på veg, men urørte naturområder er det knapphet om.

6.6 Grunneiere og privatpersoner

Tverråa Kraft AS v/Vidar Meldal skriver i brev av 17.10.12 at selskapet er i ferd med å planlegge bygging av et minikraftverk i elva Tverråa i Kvam i Steinkjer kommune. Anlegget har konsesjon. Meldal skriver at det meste av nedbørsområdet til elva ligger innenfor planområdet til vindkraftverket. Meldal skriver at utredningen må gi svar på om vindkraftutbyggingen vil påvirke vanntilførselen til Tverråa på en slik måte at lønnsomheten i minikraftverket blir svekket.

Utmarkslaget Borgan-Nodal v/styret skriver i brev av 31.10.12 at de administrerer jakt på elg, hjort og rådyr i området. Eiendomsgrensa til laget ligger på det nærmeste <0,5 km fra planområdet og et eventuelt vindkraftverk vil være synlig fra store deler av deres område. De ønsker at det utredes for følgende:

- Hvordan vil tiltaket påvirke hjort- og elgbestanden i området? Dette spesielt med tanke på vinterbeite og trekkveier mot Bangdalen som går igjennom planområdet.
- Hvordan vil tiltaket påvirke bestanden av skogsfugl i omkringliggende områder? Planområdet er gode områder for skogsfugl og trekk mellom nærliggende områder bør utredes.
- Hvordan vil tiltaket påvirke salg av jakt i omkringliggende områder? Det vil her være snakk om tap av inntekter som følge av at utmarkslagets område ikke blir like attraktivt på grunn av tiltaket.

De mener tiltaket vil gi negative følger for deres virksomhet og jakt- og naturopplevelser vil bli redusert som følge av en utbygging.

Vegard og Yngve Grøtan, g.nr./b.nr./f.nr. 360/1/11 skriver i e-post av 31.10.12 at de ønsker å vite hvilke innvirkning vindkraftverket vil få for deres festetomt.

Erik Peder Grøtan er hytteeier og skriver i e-post av 31.10.12 at han ønsker å vite hvilke innvirkning vindkraftverket vil få for hans hytte. Han legger ved eget kart over området og koordinater fra tomta.

Jakob B. Skogan, g.nr/b.nr. 250/1 kommer med følgende kommentarer i brev av 29.10.12:

- 1) Det er ikke riktig at det drives hogstvirksomhet i planområdet slik det hevdes i meldingen, men at det derimot er uberørt naturområde med unike naturkvaliteter.
- 2) Hans eiendom vil forringes av en utbygging, da den ligger i nord helt opp til Rossåsen. I tillegg vil opplevelsen av jakt, turgåing bli forringet. Inntekter fra elgjakt er en del av næringsgrunnlaget på gården, og et vindkraftanlegg vil virke negativt inn på jaktopplevelsen og mulighetene for å leie ut terrenget for jakt.
- 3) Han er motstander av veien forbi Skogan, da denne går gjennom eiendommen hans og vil medføre trafikk og støy.

Seterrettighetshavere i Øvre Kvam v/Lars E Hognes avgir uttalelse i brev av 29.10.12. De skriver at det er 200 bruksenheter i Egge, Stod og Kvam som har rettigheter i det planlagte området, og

rettighetene er i hovedsak knyttet til beiting, slått og seterdrift. De presiserer at mange har bygget opp igjen gamle setre og har investert mye i gjennombyggingen. De mener også at denne satsingen er helt i henhold til en ønsket nasjonal politikk, og viser i den sammenheng til landbruks- og matmeldingen fra Regjeringen. De mener også anlegget vil gå på bekostning av deres bruk av området, viktige arealer vil gå tapt og områdets kvaliteter som uberørt skog, myr og fjellområder vil bli ødelagt. Videre redegjør de for hver enkelt seter og dagen bruk av området. Dette gjelder for følgende setre: Øksnesseteren, Kjerkolseteren og Hattseteren. De legger også ved bilder fra de berørte setrene i Øvre Kvam, samt kartutsnitt som viser plassering av setrene.

De har følgende innspill til utredningsprogrammet:

- Støy og risiko for iskast må utredes grundig opp i mot bruk av setrene.
- De ønsker en direkte involvering i prosessen dersom det blir aktuelt å planlegge bilveier i nærområdet til de ulike setrene, både for en avklaring av trasèvalg og valg av løsninger knyttet til inngjerding.
- De er bekymret for visuelle virkninger i sterkt sollys. De ønsker at det blir utredet for skyggevirksomheter, samt refleksjon og solblink.